

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 32
3/2017
21. január 2017

Cena 0,50 €

Ludo Štúr

ZALOŽIL LUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

VZOR KRAJANSKEJ POLITIKY
MÁME NEĎALEKO U SUSEDOV
Strana 4.

ZA BOSPOROM MOCNIE
DIKTÁTORSKÝ REŽIM
Strana 5.

DOCENT JÁN CUPER
EXKLUZÍVNE PRE SNN
Strana 6.

ZVLÁDLI SME PRESEDNÍCTVO
A TIEŽ AJ HOSPODÁRSKY RAST
Strana 7.

PROFESOR DIONÝZ ILKOVIČ
- SVEDECTVO O NAŠEJ VEDE
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Spomínam si, ako sa na rokovaniach prvého ponovembrového kabinetu – „vlády národného porozumenia“, pre-rokúvali návrhy na vyňatie z pôdneho fondu. Kto chcel zabrať hoci pár hektárov poľnohospodárskej pôdy, musel mať povolenie od vlády. Nové obchodné centrá a priemyselné parky s cestami a parkoviskami ako lákadlo pre investorov zo sveta, golfové raje s mnohonásobne väčším záberom pôdy ako futbalové ihrisko zrazu odkrajovali a odkrajujú kusiská slovenskej zeme prakticky bez zábran. Rýchlostné cesty a diaľnice treba stavať, pričom so zázemím zaberajú obrovské plochy... Istotne, proti ničomu z toho nemožno namietat, hoci úspora pôdy pri výbere priemyselných parkov a trasovaní ciest je, zdá sa, posledný faktor projektantov. Keď cestujete vlakom alebo autom, všimajte si, koľko pôdy strácame výstavbou továrenských komplexov a parkovísk okolo nich, logistických stavieb, distribučných centier, veľkoskladov, takmer vždy jednopodlažných, rozťahovaných doširoka, s veľkánskymi manipulačnými a parkovacími plochami, prístupovými cestami – a nikde stromoradie, hájnik, živé ploty, parčík, nič, betón, plech, stožiare, oplotenia... Človek sa potom v duchu pýta: Postará sa niekto, aby aspoň ornica z týchto plôch zúrodnila niekde v rozumnej vzdialenosti neplodné íle či štrkopiesky?

Na Slovensku je veľa miest, kde nová tovareň vyrástla na zelenej lúke rovno oproti zaniknutému priemyselnému komplexu, lebo búrať sa nikomu nechcelo. Povedzme v Senici – tu dve desaťročia leží opustené územie veľké ako menšia mestská štvrť pod niekdajším Senickým hodvábom, ešte aj so železničnou vlečkou. Napravo – nová fabrika. Na bývalej roli. Za hodvábom – rozložitá nákupná centrum. Na poli.

Vráťme hodnotu každému áru. Je najvyšší čas. Každý ár je časťou našej pôdy živiteľky. A kúskom vlasti.

Ján ČOMAJ

ISSN 0862-8823
9 770862 882007

Minister kultúry M. MAĎARIČ: Mám subjektívny názor na niektorých ocenených Prezident mal svojich favoritov

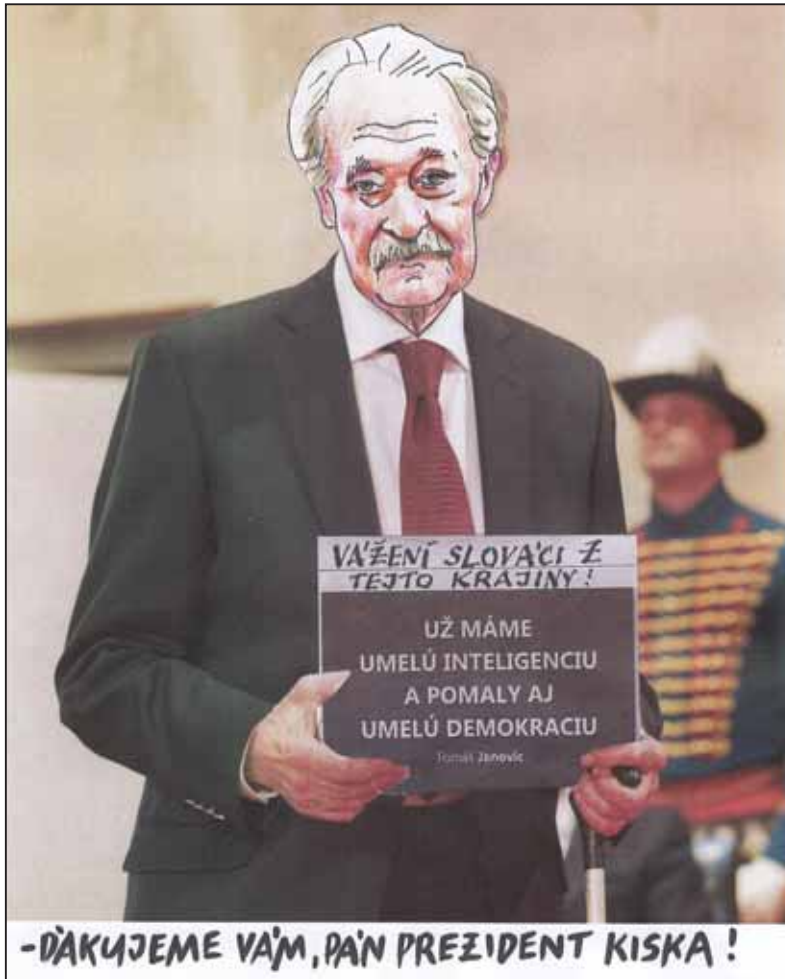
Maroš SMOLEC – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

V roku 25. výročia prijatia demokratickej Ústavy SR a ústavného, pokojného rozdelenia Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky (ČSFR) prezident Andrej Kiska udelil štátne vyznamenania aj osobnostiam, ktoré sa k prvým krokom smerujúcim k slovenskej štátnosti pred štvrtstoročím stavali prinajlepšom vlašne, ak nie odmietavo. Namiesto toho, aby hlava štátu udelením štátnych vyznamenaní poďakovala autorom slovenskej ústavy alebo poslancom Federálneho zhromaždenia ČSFR pri výročí ich historických počínov, ocenila kontroverzného českého speváka a organizátora hudobného festivalu Pohoda.

Niektorí z ocenených – napriek svojmu odmeranému postoju k slovenskej štátnosti pred dvadsiatimi piatimi rokmi i dnes – patria medzi významných predstaviteľov vo svojom profesijnom prostredí a štátne ocenenia si zaslúžia. Prezident dokonca ocenil aj osobnosti z prostredia Maticy slovenskej – prekladateľku Zoru Jesenskú (in memoriam) a literárneho historika Augustína Maťovčíka. Rozhorčenie vyvolalo jeho rozhodnutie oceniť hudobníka a organizátora festivalu Pohoda Michala Kaščáka. Prezident opäť prezentoval svoju náklonnosť k predstaviteľom tzv. bratislavskej kaviarne.

■ FILAN A KUKURA

Michal Kaščák dostal Rad Ľudovíta Štúra II. triedy. Je známy ako hlavný tvorca festivalu Pohoda, kde mládež pije v nadmerných množstvách alkohol, stavajú sa minarety a možno požívajú aj iné návykové látky. Čo vykonal M. Kaščák pre slovenskú štátnosť, pre slovenský národ? „Tak ako sú tieto návrhy výsledkom subjektívneho pohľadu pána prezidenta, mám aj ja svoj subjektívny názor na jednotlivých vyznamenaných. Keďže si však štátne vyznamenania ctím, všetkým vyznamenaným blahoželám,“ povedal pre Slovenské národné noviny (SNN) minister kultúry Marek Maďarič. Podľa zistení SNN ministerstvo kultúry navrhlo hlave štátu oceniť

herca a riaditeľa divadla v Bratislave Juraja Kukuru a všestranného umelca Borisa Filana, čo prezident odmietol. Minister sa zamyslel, či je

vôbec potrebné, aby vláda predkladala hlave štátu svoje návrhy.

■ POBÚRENIE POSLANCOV

Prezidentov postup pobúrila aj niektorých politikov. Poslanec Ľ. Blaha na sociálnej sieti si pred ústa servítka nedával: „Celé kultúrne Slovensko si už viac dní láme hlavu nad tým, ako môže niekto pri udeľovaní štátnych vyznamenaní spáchať taký kultúrny zločin, také barbarstvo, že uprednostní pred slávnym textárom a dramaturgom Borisom Filanom provinčného manažérika Pohody Kaščáka.“ Podpredseda NR SR M. Giváč kontroval: „Keď už organizátor Pohody dostane štátne vyznamenanie, nemali by sme, pán prezident, vyznamenať aj organizátorov vinobraní v Pezinku, Modre, Rači alebo organizátorov Trnavského či Radvanského jarmoku?“ Poslanec A. Hrnko uviedol: „Dlho som rozmýšľal nad výberom vyznamenaných, z ktorých značná časť aktívne – niektorí vyslovene zúrive – vystupovali proti vzniku samostatného slovenského štátu. Nakoniec som dospel k záveru, že dotčení ľudia prevzatím oných vyznamenaní vlastne dali verejne a jasne najavo, že sa v rozhodujúcich časoch zrodu našej republiky mylil.“

Rok 2018 bude rokom významných výročí. Oslávime dvadsaťpäť rokov samostatnej Slovenskej republiky. Veríme, že prezident A. Kiska nezabudne aj na tých, ktorí sa reálne o slovenskú štátnosť pričínili.

3 OTÁZKY PRE:

vedeckého tajomníka Maticy slovenskej Petra CABADAJA

Matica tiež môže navrhovať osobnosti

• Prezident republiky Andrej Kiska udelil pri príležitosti nového roka ocenenie väčšinou predstaviteľom slovenskej kultúry a vedy. Pri príležitosti 25. výročia prijatia Ústavy Slovenskej republiky či 25. výročia ústavného rozdelenia Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky prezident akoby zabudol na iniciátorov tých národných pohybov. Ako hodnotíte zoznam ocenených?

Vnímam ho len ako zoznam, ktorý odráža názorový svet, myšlienkové pochody, presvedčenie, ale i sympatie toho, kto vyznamenanie udelil. V naznačenej súvislosti ma už veru dlhodobo nemá čo prekva-piť či zaskočiť. Niektorých, čo dostali

„metál“, poznám viac, iných menej, boli aj takí, o ktorých som počul prvý raz. Istotne by som si vedel predstaviť na mieste aktuálne ocenených aj iné osobnosti s pozoruhodným životným príbehom a so silným slovenským aj medzinárodným rozmerom.

• Organizátor festivalu Pohoda Michal Kaščák dostal Rad Ľudovíta Štúra II. triedy. Máte zato, že organizácia festivalu, na ktorom sa mládež stretáva aj s negatívnymi možnosťami súčasnej doby, si zaslúži tento rad?

Ako dlhoročný organizátor iného veľkého festivalu som presvedčený, že Pohoda si vyznamenanie bezpochyby zaslúži. Pevne dúfam a verím,

že raz si prezident všimne a ocení aj organizátorov takých podujatí, ktoré dlhodobo, systematicky aj úspešne propagujú a rozvíjajú duchovný odkaz nášho jedinečného národného kultúrneho dedičstva.

• Má aj Matica slovenská právo odporúčať prezidentovi, komu má udeliť vyznamenania? Koná tak?

Prezidentská kancelária v ostatných rokoch Maticu v príslušnej záležitosti neoslovila, čo však vôbec neznamená, že najstaršia národná kultúrna a vedecká inštitúcia nemá právo niekoho prezidentovi navrhnúť či odporučiť na štátne vyznamenanie.

Zhovárať sa Maroš SMOLEC
Foto: internet

V SNN 4/2017
SI PREČÍTAJE

■ Krízová situácia v talianskych bankových domoch sa dotýka aj Slovenskej republiky
■ Štátny pedagogický ústav v Bratislave si pripomína 70 rokov od svojho založenia
■ Matematik a vedec, ale aj prozaik a dramatik Andrej FERKO o slovenskej vede

Najviac prenasledovanou náboženskou societou sú kresťania Žijeme v epoche mučeníkov viery

Eva ZELENAYOVÁ – Kresba: Andrej MIŠANEK

Štatistiky sú neúprosné. Počet kresťanských martýrov od čias Ježiša Krista po dnešok predstavuje sedemdesiat miliónov, ale až štyridsaťpäť miliónov z nich pripadá na 20. a začiatok 21. storočia. Z historického hľadiska je práve naša doba epochou mučeníkov. Častým vysvetlením tohto javu je islamský extrémizmus a krajiny s autoritárskymi režimami. Lenže úsilie úplne odsunúť kresťanstvo na okraj, popierať kresťanskú identitu a kresťanské korene či útočiť na cirkev je denne sprievodným javom v Európe. A hoci ide o neprehľadný jav, zatiaľ preň nejestvuje spoľahlivé vysvetlenie.

Medzinárodná mimovládna organizácia Open Doors začiatkom januára zverejnila správu o prenasledovaní kresťanov vo svete. V rebríčku je zoradených päťdesiat najproblémovejších krajín sveta, kde je silnej až extrémnej forme perzekúcií vystavených podľa odhadov až dvestopäťdesiat miliónov veriacich ľudí, čo je tretina obyvateľstva týchto štátov. Na čele aj vlani zostala Severná Kórea, za ňou nasledujú Somálsko, Afganistan, Pakistan a Sudán. Je zaujímavé, že v Číne, kde vládne autoritársky režim a absentuje náboženská sloboda, zostáva situácia oproti predchádzajúcim rokum nezmenená, ba počet

kresťanov v nej stúpa. Za uplynulých štyridsať rokov zo šesťstotíc na sto miliónov.

■ POVÁŽLIVÝ STAV

Mimoriadny nárast útokov proti kresťanom v Indii, vo Vietname, v Laose, v Bangladéši a v Bhutáne si riaditeľ protestantskej organizácie Open Doors pre Francúzsko Michel Vartan vysvetľuje ako dôsledok posilnenia nacionalistických tendencií v týchto krajinách, bez ohľadu na to, či sú väčšinovo moslimské, hinduistické alebo budhistické. Massimo Introvigne, zástupca OBSE pre boj proti rasizmu, xenofóbii a diskrimi-

nácii, predovšetkým diskriminácii kresťanov, uviedol, že nacionalizmus postavený na náboženskom základe sa vyskytuje vo viacerých krajinách Afriky a Ázie, kde sú kresťania považovaní za cudzí element, niekedy za zradcov miestnej kultúry. A to aj napriek tomu, že ich prítomnosť na území sa týka niekoľkých storočí.

Ani v Európe nie je situácia dobrá. Pápež František pripomína, že sa tu prejavujú tendencie diskriminovať, marginalizovať, odsunúť kresťanstvo úplne na okraj, popierať kresťanskú identitu a kresťanské korene, ale tiež útočiť rozličnými spôsobmi na cirkvi a Svätého Otca. Aj keď sa Ján

Figel vlani stal osobitným vyslancom EÚ pre otázky náboženských slobôd a vyznania vo svete, jeho aktivity v tejto oblasti zostávajú pred verejnou neznáme.

■ RAST TERORU

Nábožensky inšpirovaný teror je nielen rozšírený, ale je na vzostupe. Najprenasledovanejšou nábožen-

skou skupinou zostávajú kresťania. Podľa Open Doors každý mesiac zahynie v priemere tridsaťdva kresťanov, zničených je dvestoštrnásť kostolov a iných kresťanských zariadení a 722-krát dochádza k rôznym formám násilia proti kresťanom. K bitkám, únosom, znásilneniam, zatknutiam a podobne. Správy o stave náboženskej slobody síce prinášajú štatistické údaje, ale nijaká nehľadá odpoveď na otázku prečo? Prečo je kresťanstvo prekážkou iným náboženstvám, prečo samotným kresťanom?

V týchto dňoch sa na knižný trh dostala zaujímavá publikácia Kresťan v treťom tisícročí od uznávaného vedca, fyzika Júliusa Krempského. Pre náš týždenník povedal: „Dnes veda poskytuje veľmi jasné kritériá, ktorá z náboženských filozofií je korektná a ktorá nie. Jediná adekvatná nášmu svetu je kresťanská, pretože pozná trinitársky princíp. Kdekoľvek sa pozriete, všade vidíte princíp tri. Pre mňa ako fyzika je to najvýznamnejší fenomén, ktorý tu vôbec existuje.“ Ako vedec si myslí, že „svet sa možno dopracuje k jedinej správnej filozofii v sekulárnej a aj duchovnej sfére“. A tomu treba zabrániť?

Povinný zber a triedenie biologického odpadu aj na Slovensku Hnedý kontajner sa hlási do služby

Ján ČERNÝ – Foto: autor

Takmer sedemdesiat percent komunálneho odpadu končí v súčasnosti na skládkach. Z európskej legislatívy však vyplýva, že do roku 2020 musí Slovensko vytriediť a následne recyklovať minimálne päťdesiat percent komunálneho odpadu.

Aj keď obce musia zabezpečiť triedenie biologického odpadu už rok, spôsob upravuje vykonávacia vyhláška k zákonu o odpadoch, ktorá nadobudla účinnosť 1. januára tohto roka. Vo viacerých miestach na Slovensku na jej základe pribudne hnedý kontajner určený pre biologicky rozložiteľný odpad. Vzťahuje sa to na rodinné aj bytové domy. Čo sa týka kuchynského odpadu, obec je povinná zabezpečiť zberovú kapacitu pre každého obyvateľa.

■ VÝNIMKY EXISTUJÚ

Niektoré mestá a obce môžu získať výnimku z povinnosti zaviesť a zabezpečiť vykonávanie trie-

deného zberu biologicky rozložiteľného kuchynského odpadu. Napríklad ak v obci preukázateľne kompostuje viac ako polovica obyvateľov alebo ak mesto odpad energeticky zhodnocuje, čo je v súčasnosti prípad Bratislavy a Košíc. Je tiež možné udeliť výnimku, ak triedenie technické problémy neumožňujú a neúmerne by sa zvýšili náklady na hospodárenie s odpadom. Napríklad v historických centrách alebo v riedko osídlených oblastiach. Presný systém nakladania s biologicky rozložiteľným odpadom (frekvencia zberu, rozmiestnenie nádob) si určí každá obec sama.

V prípade triedeného zberu biologicky rozložiteľného odpadu zo záhrad (ide o takzvaný zelený bioodpad, ako sú konáre, tráva a listie) je obec povinná pre individuálnu bytovú zástavbu zabezpečiť, aby každá domácnosť mala zbernú nádobu s minimálnym objemom stodvadsať litrov so zaistením jej odvozu. Alternatívou je v tomto prípade kompostovací zásobník, v ktorom budú tieto domácnosti kompostovať nimi vyprodukovaný biologicky rozložiteľný komunálny odpad.

■ PRIBUDNÚ KONTROLY

Dodržiavanie zákona o odpadoch sú oprávnené kontrolovať pris-

Triedenie biologického odpadu nie je zatiaľ v slovenských rodinách zaužívané.

lušné okresné úrady, odbory starostlivosti o životné prostredie, ako aj Slovenská inšpekcia životného prostredia. Nejde o okrajovú tému ani o nejaké šikanovanie. Bioodpad totiž tvorí vyše štyridsať percent z celého komunálneho odpadu. Rozhodne nie je vhodné ho spaľovať, keďže napríklad pri horení trávy vzniká dym s obsahom oxidu uhoľnatého, ktorý je mimoriadne škodlivý. Vo všeobecnosti dodržiavanie zákona o odpadoch sú oprávnené kontrolo-

vať príslušné okresné úrady, odbory starostlivosti o životné prostredie, ako aj Slovenská inšpekcia životného prostredia.

O tejto povinnosti možno hovoriť v prípade, ak v obci kompostuje vlastný odpad viac ako polovica obyvateľov alebo ak mesto odpad energeticky zhodnocuje, ako je to v Bratislave a Košiciach, či ak to technické problémy neumožňujú a neúmerne by sa zvýšili náklady na hospodárenie s odpadom.

VŠIMLI SME SI

V mnohých krajinách Európy je úplne prirodzené, že počas národných štátnych sviatkov vládne v nich skutočne sviatočná atmosféra. Ich občania ju môžu využiť na rovnako sviatočné aktivity – teda na činnosti, ktoré nie sú bežné ani každodenné.

Chceme sedem dní na nákupy?

Po schválení aktuálneho znenia novely Zákonníka práce ostanú dvere predajní zamknuté aj 6. januára na Troch kráľov, na Veľký piatok, Veľkonočný pondelok, 1. aj 8. mája. Zákaz sa bude vzťahovať aj na Sviatok sv. Cyrila a Metoda 5. júla, na výročie SNP 29. augusta, 1. septembra i 15. septembra. Nakupovať sa nebude tiež 1. novembra na Sviatok všetkých svätých a 17. novembra v Deň boja za slobodu a demokraciu. V decembri budú obchody zatvorené tak ako doteraz, navyše pribudne zákaz predaja počas celého Štedrého dňa a na Druhý sviatok vianočný.

Schvália sa aj výnimky, ktoré budú platiť povedzme pre maloobchodný predaj na čerpacích staniciach s palivami a mazivami, maloobchodný predaj a výdaj liekov v lekárnach, maloobchodný predaj na letiskách, v prístavoch, v ostatných zariadeniach verejnej hromadnej dopravy, v nemocniciach, predaj cestovných lístkov a suvenírov.

Ako bude vyzeráť definitívne znenie zákona, si musíme počkať po jeho pripomienkovaní a odhlasovaní v pléne Národnej rady Slovenskej republiky zrejme na jej februárovej schôdzi.

Ján ČERNÝ

Súťaž Zelený svet a Múdra príroda rozvíjajú vzťah mládeže k prírode

Tvorivosťou k ekologickejšej budúcnosti

Ministerstvo životného prostredia vyhlásilo 22. ročník medzinárodnej súťaže výtvarnej tvorivosti detí a mládeže, ktorej cieľom je vštepovať chlapcom a dievčatám vzťah k prírode a životnému prostrediu formou budovania návykov a zručností v umeleckom prejave. Tohtoročný Zelený svet 2017, ako je súťaž pomenovaná, odhalí známe i neznáme tajomstvá hmyzieho sveta.

Súťaž organizačne zastrešuje Slovenská agentúra životného prostredia (SAŽP). „V aktuálnom ročníku majú súťažné práce vo forme malieb, kresieb, grafík, farebných a čiernobielych či animovaných filmov i komiksov zachytiť neznáme i známe tajomstvá hmyzieho sveta. Téma ponúka mladým umelcom možnosť zobrazit' v ich prácach druhovo najbohatšiu a rozhodne tvarovo najpozoruhodnejšiu skupinu živočíchov. Každý druh hmyzu má v ekosystéme nezastupiteľnú úlohu. Napríklad hmyz opeľuje kvety a tvorí hlavnú zložku potravy mnohých vtákov, netopierov a plazov,“ vysvetlila zástupcom médií v súvislosti s vyhlásením súťaže Iveta Kureková, manažérka pre komunikáciu SAŽP v Banskej Bystrici.

SAŽP a Štátna ochrana prírody SR zároveň vyhlásili aj 5. ročník literárnej súťaže pre žiakov druhého stupňa základných a stredných škôl v Slovenskej republike nazvanú Múdra príroda 2017. Prostredníctvom témy Neboj(i)me sa hávade?! vyzývajú organizátori mladých umelcov na vytvorenie slovného opisu či humornej príhody, ktorá pozitívne vyzdvihuje vlastnosti užitočného

hmyzu, pavúkov, žiab, hadov, netopierov či iných živočíchov, ktoré s nami môžu aj nemusia zdieľať

ČO INÍ NEPIŠU

spoločný priestor. Prostredníctvom literárnych diel tak môžu upozorniť na ich dôležitú funkciu na našej planéte. Uzáverka literárnej súťaže je koncom februára tohto roka. Slávnostné vyhodnotenie súťaží

Zelený svet a Múdra príroda bude v máji v rámci Medzinárodného filmového festivalu Ekotopfilm-Envirofilm.

„Príroda sa pripomína neustále, najmä keď je zranená. Odkazuje nám, mne, že ju potrebujeme pre život, pre radosť, pre šťastie a tak by sme sa mali k nej správať,“ vyznal sa raz maliar Miroslav Cipár.

Zelený svet je svet, v ktorom si príroda zachováva svoju zelenú farbu. Rešpektujú sa jej práva a počúva sa jej hlas. Zelený svet je aj svet pestrých farieb znázorňujúcich myšlienky a vzťah detí k prírode v umeleckom prejave. Svet mladých ideálov a predstáv, v ktorom sa aj sivé farby súčasnosti môžu prekresliť na zelenú budúcnosť. Svet, ktorý prostredníctvom tvorivých detských prác – kresieb, fotografií či filmov – motivuje k zmene a k zamysleniu sa.

Hľadáme v ňom odkaz a posolstvo, hľadáme v ňom inšpiráciu a riešenie. Hľadáme v ňom svet, na ktorý sa deti musia pozeráť. A pokúsme sa nájsť „zelený svet“ pre deti v nás, pre naše deti, pre deti našich detí, pre všetky deti na zemi.

Štefan ZLATOŠ
Foto: Emil SEMANCO

Nuda s Trumpom nebude

Roman MICHELKO

Aj keď sa Trump oficiálne ujme svojej funkcie až po slávnostnom zložení prísahy na nádvorí Bieleho domu 20. januára, médiá sú už plné špekulácií o jeho prvých krokoch, respektíve o jeho prezidentskom pôsobení. V zásade sa však ani nemožno čudovať. Trump ako jeden z mála, ak nie jediný prezident Spojených štátov, nemá za sebou žiadnu verejnú kariéru. Nikdy nezastával nijakú verejnú funkciu a celý byrokratický vládny aparát dosiaľ vnímal v lepšom prípade len zvonku.

Ďalšou okolnosťou, ktorá vyvoláva otázky, je, že tesne po voľbách z jeho webu z noci na deň zmizlo viacero jeho predvolebných sľubov podľa modelu: „Kampaň sa skončila, zabudnite, čo som sľuboval.“ To sa dá, samozrejme, vyhodnotiť aj tak, že v mene volebného úspechu sľuboval všetko, čo jeho voliči chceli počuť, ale politická

realita je niečo úplne iné. Zároveň to však znamená, že Trump je z toho súdka politikov, ktorí sa v mene úspechu nerozpakujú klamať a potom, keď voličov získa, bez výčitiek svoje sľuby odvolá.

Čo sa týka charakteru jeho vlády, niektoré úskalia sa ukazujú už dnes ako celkom viditeľné. Trump na rozdiel od Clintonovej síce nie je rusofób a ja dnes naozaj verím, že má dobrú vôľu budovať americko-ruské vzťahy na báze obojstranne výhodného partnerstva. Niektoré nominácie do jeho exekutívy však v tomto smere nebudia veľký optimizmus. Nový šéf diplomacie je v poriadku, je to dlhoročný šéf ropného gigantu ExxonMobil Rex Tillerson a s Ruskom dlhodobo a úspešne spolupracoval. Bohužiaľ, nominácie dvoch extrémne rusofóbnych jastrabov, bývalých generálov,

ministra obrany Jamesa Mattisa a poradcu pre národnú bezpečnosť, trojhviezdičkového generála vo výslužbe Michaela Flynn, neveští nič dobré. O to viac, ak sú tieto personálne návrhy umocnené aj nomináciou šéfa spravov-

KOMENTÁR

dajských služieb Dana Coatsa, ktorého rusofóbia presiahla všetky rozumné medze, dokonca až tak, že už má niekoľko rokov ako krajne nepriateľská osoba zakázaný vstup do Ruska. Z tohto hľadiska zloženie jeho exekutívy vyvoláva skutočne veľa otázok. Sám som zvedavý, ako nakoniec Trumpova exekutíva, zložená z ľudí takých odlišných predstáv, bude fungovať. A to ešte nehovorím o republikánskom Kongrese, kde je republikánskych rusofóbov ako maku.

Ostatne, kongres je ďalšia a samostatná kapitola. Ako už na začiatku bolo spomenuté, Trump nikdy nepôsobil v nijakej verejnej funkcii a práve to môže byť veľký problém. Firemná kultúra, na akú bol zvyknutý vo svojich firmách po celú svoju profesionálnu kariéru, je úplne iná než prostredie politiky. Za istý menší bonus možno považovať skutočnosť, že obe komory Kongresu, teda Snemovňa reprezentantov aj Senát, ovláda republikánska väčšina. To však samo osebe nemusí až tak veľa znamenať. Problém je v tom, že republikánsky establishment ho prijal len veľmi neochotne a s obrovskými výhradami. Nominálne stranicky najvyššie postavený republikán, šéf republikánskej väčšiny v Snemovni reprezentantov Paul Ryan sa tesne pred voľbami veľmi jasne vymedzil proti Trumpovi a aj po voľbách budú vzťahy veľmi napäté. Treba si uvedomiť, že väčšina kongresmanov a senátorov je oveľa menej závislých od prezidenta než od rôznych lobistov, ktorí financujú ich volebnú kampaň v ich domovských štátoch a v ich volebných okrskoch. A tí rozhodne nemajú záujem na značnej časti Trumpovej agendy, napríklad na ochranárskych opatreniach,

pretože práve presun výroby áut do Mexika radikálne znížil mzdové náklady, a teda zisky akcionárov automobiliek. Je teda jasné, že kongresmani a senátori budú skôr počúvať lobistov, ktorí im financujú kampaň, a nie prezidenta, ktorý na ich zvolenie v danom okrsku má len veľmi malý vplyv.

Nakoniec aj známy politický analytik a psychológ Alan J. Lipman, ktorý veľmi presne predpovedal výsledky posledných štyroch volieb vyhrá Trump, zároveň predpovedá, že do dvoch rokov sa Trump dostane do ťažkého konfliktu s Kongresom, ktorý sa skončí impeachmentom a odvolaním Trumpa z pozície prezidenta. Viacero republikánskych bossov s tým kalkuluje, ba dokonca dali odporúčanie svojim voličom, aby síce volili Trumpa, ten však podľa nich bude len takou dočasnou epizódou, keďže aj tak ho skôr či neskôr nahradí viceprezident Mike Pence. A ten je súčasťou systému a republikánskeho establishmentu sa s ním dokáže dohodnúť.

Ešte asi nikdy v dejinách USA nenastupoval prezident, ktorý by vyvolával toľko otázok. Isté je tak iba to, že nuda s ním nebude.

Osudy skutočných osobností

Maroš M. BANČEJ

Ludská malosť a pokrivený charakter sa najvýpuklejšie prejaví vo vzťahu k skutočným osobnostiam. Túto vetu Jána Wericha si stále častejšie pripomínam pri sledovaní našej mediálnej scény, ktorá sa už občas stáva karikatúrou samej seba. Prirodzene, zaujímajú ma najmä témy z oblasti kultúry. No a tie môžu slúžiť doslova ako lakmusový papierik, ktorý signalizuje kyslosť či zásaditosť prostredia. Zásaditosti, prenesene zásadovosti je čoraz menej, kyslosti v podobe kyslého pocitu v ústach po strávení niektorých informácií je čoraz viac.

Kunsthistorik a autor mnohých kníh zo žánru literatúry faktu Milan Augustín v pravidelných stavoch hnevu zmiešaného so skepsou hovorí, že na Slovensku sú si ľudia navzájom schopní závidieť ešte aj vred na kolene. Nemyslím si, že je to vyslovene slovenská vlastnosť. Kríza hodnôt, nevynímajúc

tie kultúrne, prechádza naprieč celou Európou i zámorím. Nevravím teraz o toľko spomínanom a kritizovanom bulvári. Patrí to dokonca k dobrému tónu kritizovať bulvár, ktorý si z tejto kritiky pramálo robí a ďalej plazivo obsadzuje mediálne pozície, ktoré mu uvoľ-

POZNÁMKA

ňujú takzvané „mienkotvorné“ médiá. Uvoľňujú ich preto, že sú čoraz tesnejšie zviazané s rôznymi záujmovými skupinami, stávajú sa poplatnými hlásateľmi poloprávdy a čoraz častejšie z ich správ trčí čertovo kopytko manipulácie.

Nedávno česká Rada pre televízne a rozhlasové vysielanie uverejnila správu, v ktorej konštatuje, že spravodajstvo pri amerických prezidentských voľbách bolo „nevyvážené a neobjektívne“. To ide o verejnoprávnu inštitúciu u našich susedov! Ani internet nie je

imúnny voči podobným etickým faulom. Napríklad havária ruského lietadla s Alexandrovcami na palube odštartovala doslova hyenistické vyjadrenia často aj verejne činných osôb, v ktorých sa škodoradostne plesalo nad smrťou desiatok svetovo uznávaných umelcov.

Jednoducho, mediálna manipulácia, čoraz rozšírenejšia a čoraz pramociarejšia prináša svoje ovocie. Skutočná diskusia, podložená argumentmi a založená na nezvratnom princípe objektivity sa jednoducho stráca alarmujúcim tempom. Čoraz častejšie sa stáva pravidlom, že sa prípadný protivník v diskusii „onálepkuje“ a je dokončané. Od nacionalistu cez xenofóba, homofóba až po extrémistu, nacistu a fašistu je tu pomerne ustálený súbor nálepiek a následná mediálna masáž niektorých médií núti ľudí k opatrnosti, ak nie rovno k strachu vysloviť svoj názor. Ostatne, začalo sa s tým hneď

po novembri 1989, keď takpovediac v priamom televíznom prenose podpäsovo likvidoval Vlada Mináča študent s príznačným menom Nič. Aj prípadná diskusia o diele a význame básnika, a áno aj komunistického ministra kultúry Miroslava Válka bola tak dlho tabu, že dnes je už v podstate čas na „znovuobjavenie“ tejto nespornej kultúrnej osobnosti. Ale čakanie na objektivitu v dnešných časoch je tak trochu „čakaním na Godota“ zo známej Beckettovej absurdnej hry.

Pred rokmi, presnejšie 11. decembra 2008, som bol v divadle Astorka Korzo '90 na odovzdávaní medzinárodnej Ceny Crane Summit za poéziu vtedy čerstvo osemdesiatročnému majstrovi Milanovi Rúfusovi. Keď bolo po slávnostnom akte a prítomní sa venovali jedlám a nápojom, prišiel som za básnikom, ktorý unavene sedel takmer nepovšimnutý bokom, a keďže sme sa takmer desaťročie stretávali na spisovateľskej pôde, prihovoril som sa mu. Napokon z toho vzišiel krátky rozhovor. Posledný, ktorý majster dal, keďže o mesiac nato nás opustil. Pamätám si doteraz na jeho slová: „Viete, pán kolega, nežijeme dobrú dobu. Z ľudí sa vytráca láska a súcit. Prestávajú si vážiť dobro a tých, ktorí dobro dávajú...“

GLOSAŔ
ANDREJA MIŠANEKA

SPOZA OPONY

Slovenské dejiny vedľa stále niečím prekvapí. Najviac však prekvapujú vždy ich vykladači, či už sú zo stajní profesionálnych historikov, alebo profesionálnych publicistov. Napriek profesionálnosti sa objavuje čoraz viac amatezizmu. Ak nechceme povedať rovno nedoučenosti. V takejto situácii je priam senzáčné chytiť do rúk knihu, ktorá sa nazýva *Dejiny Slovenska veselo a vážne*. Pri jej tvorbe sa stretli dvaja naslovovatelia profesionáli – Anton Hrnko a Milan Stano. Milan Stano je priam fontána dobrých nápadov a má za sebou desiatky kníh, ktoré svedčia nielen o jeho životnej vitalite, ale aj schopnosti karikatúristu rozdávať veselost, humor, rozháňať mraky večnej slovenskej úfrflanosti, nespokojnosti a klebetenia. Je to mimoriadne vzácny jav, čo sa prejavilo aj na knižke Antona Hrnka, ktorú ilustroval a najmä vydal!

Toto originálne poňatie – séria karikatúr, ktoré spre-vádzajú text historika, je vynikajúcim sprievodcom po zlo-

žitostiach slovenských dejín, dejín Slovenska. Robí text historika čítavejším a vyjadruje v skratke to, čo profesionálny historik nechce a ani nemôže zjednodušať. Kniha Antona

stotožniť s historikom, ale aj poslancom Antonom Hrnkom, keď poukazuje na to, že v susedných štátoch sa susedné národy – Česi, Poliaci, Maďari, Nemci, Rakúšania, zaoberajú svojimi

tike a jazyku samozrejmostou: že Česko-Slovensko skutočne vzniklo medzinárodne právne ako Česko-Slovenská republika, tak je to vo všetkých jazykoch medzinárodných dokumentov.

ako je známe podpísaná medzi Slovenskou ligou v Amerike a Zväzom českých katolíkov na čele s T. G. Masarykom, zaručovala Slovákom širokú samosprávu a slovenčinu ako úradný jazyk, ale bola po dve desaťročia ignorovaná. Ešte po roku 1989 sa zápas o spojovník či rozdeľovník stal jednou z kľúčových epizód rozhorčeného politického, parlamentného a mediálneho boja, priam vojny, čo prispelo k zániku federácie a vzniku dvoch samostatných štátov.

Kniha je plná zaujímavostí, pripomína nám, že privilegium vydané kráľom v roku 1381 o paritnom zastúpení Slovákov v žilinskom mestskom zastupiteľstve je prvým európskym dokumentom, ktorý ustanovuje v nejakej komunite národnostnú rovnoprávnosť. Zistíme, ako nás poškodili konfesijné rozbroje, ako marili spoločný vzdor proti maďarizácii, ako aj mnoho, mnoho iného. Dnes, keď sa vo verejnoprávných médiách spochybňuje dokonca legitimita vzniku Slovenskej republiky v roku 1993, je kniha Antona Hrnka a Milana Stana nevyhnutnosť.

Prečo práve Anton Hrnko a Milan Stano

Dušan D. KERNÝ

Hrnka a Milana Stana je nielen prínosom, ale aj výzvou – ešte stále je dost priestoru na to, aby sme o našich dejinách a našom priestore hovorili nielen jazykom strohých faktov či ich množstvom, ale aj s odstupom – jazykom spisovateľa, esejistu, jazykom súvislosti, ktorý vidíme na mnohých prekladoch historickej dokumentárnej literatúry až prehlňujúco masovo prístupnej na našom knižnom trhu.

Je pochopiteľné, že prístup k dejinám sa cibrí aj v diskusii; všetci vieme, ako nám to dramaticky chýba. Možno sa len

dejinami nepretržite a relácie o dejinách patria medzi kľúčové a trvalé programy. Za všetky spomeňme mimoriadne sledovanú reláciu českej verejnoprávnej televízie Historie.cz, ktorá vzhľadom na dejinný vývoj, samozrejme, neraz a mnoho hovorí aj o otázkach bytostne sa týkajúcich Slovenska a Slovákov. Tento proces vyvrcholí v roku 2018 pri príležitosti vzniku Česko-Slovenska a uvidíte, aký to bude harmatanec.

Už teraz Hrnko upozorňuje na fakt, ktorý stále nie je ani v slovenskej publicis-

Pravda, okrem následného prekladu týchto dokumentov do češtiny po roku 1920, po prijatí novej ústavy, v ktorej sa už názov štátu píše jedným slovom. A znovu sa píše Česko-Slovensko, tak ako skutočne medzinárodne právne vzniklo, až pri vyhlásení slovenskej autonómie. Národné zhromaždenie v Prahe ju odsúhlasilo a de jure i de facto až v novembri v roku 1938! Tak včlenilo zásady Pittsburskej dohody do ústavy. Pittsburská dohoda z mája 1918, teda ešte pred pádom monarchie, súhlas na vytvorenie spoločného štátu,

SEBAOBRAHA

V minulom roku koncom mája ohlásila Európska komisia nový kódex proti prejavom nenávisťi. Európsky parlament schválil rezolúciu s cieľom obmedziť zavádzajúce správy, najmä tie pochádzajúce z Ruska. „Ruskú propagandu“ obviňujú z podnecovania strachu a z rozdeľovania Európy. Slovensko ako predsedajúca krajina EÚ 2016 sa prihlásilo k týmto krokom, okamžite aj zaviedlo úpravu trestného zákona tým, že prijalo viacero opatrení a zaviedlo nové trestné skutky v trestnom zákone.

Cenzúra v Únii?

Podľa právnika Romana Ruhiga: v § 421 sa do názvu skutkovej podstaty trestného činu vkladá „založenie“ a jej objektívna stránka sa analogicky dopĺňa o konanie spočívajúce v založení skupiny alebo hnutia, ktoré preukázateľne smeruje k potlačeniu základných práv a slobôd osôb. Súčasne sa pre komplexnosť dopĺňa znak „hlásania“ rasovej, etnickej, národnostnej alebo náboženskej nenávisťi, alebo nenávisťi voči inej skupine osôb. Ďalej sa dopĺňa trestný zákon o novú skutkovú podstatu nového trestného činu apartheidu a diskriminácie skupiny osôb, ktorá je vyjadrením plnenia záväzkov Slovenskej republiky vyplývajúcich z Medzinárodného dohovoru o potlačení a trestaní zločinu apartheidu a Medzinárodného dohovoru o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie. Objektom tohto trestného činu je najmä zákaz akejkoľvek diskriminácie určitej skupiny ľudí, teda porušenia princípu rovnosti, ako je garantovaný v článku 3 ods. 1 Listiny základných práv a slobôd. Novela ďalej zavádza zmenu definície extrémistického materiálu, zmeny v definícii osobitného motívu, úpravu taxatívneho výpočtu trestných činov extrémizmu, tiež mení skutkovú podstatu trestného činu neľudskosti. Zmeny sú platné od 1. 1. 2017 pod nálepkou odstránenia extrémizmu.

V súčasnosti v štátoch EÚ vzniká množstvo zákonov upravujúcich, čo sa smie a čo nesmie hovoriť. Napríklad v Grécku hrozí až dvojnásobné väzenie každému, kto „urazí Boha na verejnosti“. Vzniká tu akási kasta nových cenzorov, teda ľudí, ktorí rozhodujú o tom, čo sa môže a nemôže hovoriť, písať a zdieľať. Lenže samotná definícia prejavov nenávisťi je taká široká, že sa môže týkať všetkého – od kritiky masovej migrácie až po kritiku EÚ, ba možno aj kritiku samotných vlád. Dnes už teda vlastne ani nevieme, čo je sloboda slova, slobodný názor a čo nie. A pochlebovanie moci bude sloboda prejavu!? Bez výpočtu názorov ľudí, bez konfrontácie ich myšlienok a obáv smeruje akákoľvek vláda, ktorá si myslí, že má patent na morálku, k totalite.

Nemecká kancelárka Merkelová naznačila, že verejná mienka na internete je manipulovaná. Ešte v októbri vyzvala veľkých mediálnych gigantov Google a Facebook, aby nemeckej vláde odovzdali algoritmy, podľa ktorých ponúkajú (filtrujú) internetovým užívateľom správy a odkazy. Počas vrcholovej migračnej krízy zachytili mikrofóny rozhovor Merkelovej so šéfom Facebooku Zuckerbergom, v ktorom chcela obmedziť zobrazovanie negatívnych príspevkov o migrantoch.

Kam to až môže zájsť? Začne súčasná politická elita tlačiť na poskytovateľov sociálnych sietí, aby ľudia nemohli spolu diskutovať a zdieľať spoločné príspevky a názory na súčasné dianie?

Robert LANDIS

Slovák zo Srbska Jaroslav PINTÍR o menšinovej i matičnej problematike
Vzor krajanskej politiky je neďaleko

Zhovárал sa Viliam KOMORA – Foto: archív autora

Pred časom som sa na rómskom festivale zoznámil s krajanom, matičiarom a Slovákom pochádzajúcim zo srbskej Vojvodiny, ktorý sa podľa svojich možností viac-menej aktívne zapája do kultúrneho a spoločenského života zahraničných Slovákov. Jaroslav PINTÍR však už niekoľko rokov trvale žije na Slovensku. Predtým viac rokov pracoval a pôsobil v rôznych štátoch západnej Európy, dlhšie v Nemecku a v Anglicku. Má dosť poznatkov a skúseností o živote našich krajanov i menšín v zahraničí. To bola aj nosná téma nášho rozhovoru.

• Väčšiu časť života ste prežili mimo Slovenska. Ako vnímate starostlivosť rôznych európskych krajín o svojich štátnych príslušníkov, ktorí žijú v iných štátoch?

Aj tento festival (Gipsyfest) je príkladom toho, že Slovenská republika má záujem o národnostné menšiny a poskytuje im všemožnú starostlivosť. O Slovákov v zahraničí, podľa môjho názoru, až taký záujem nemá a neposkytuje im starostlivosť až v takejto miere, resp. nie dostatočne. Je to azda paradox, keďže iné štáty sa taktiež zaujímajú o práva národnostných menšín, no príslušníkom vlastného národa, ktorí žijú v zahraničí, poskytujú výraznejšiu podporu a pomoc. Stačí sa pozrieť na príklad Maďarska.

• Slovenská republika predsa poskytuje zahraničným Slovákom právo na získanie štátu, ktorý im umožňuje trvalý pobyt, možnosť študovať a pracovať u nás...

To je pravda, no nie je to až také jednoduché. Navyše po splnení podobných podmienok získavajú zahraniční Maďari štátne občianstvo Maďarska, čo je podstatný rozdiel.

• Štátut zahraničného Slováka však stačí na život v Slovenskej republike. V čom je ten výrazný rozdiel?

Moji predkovia prišli na územie terajšej Vojvodiny pred vyše 275 rokmi. Nepresídlili sa do iného štátu, len niekoľko stoviek kilometrov južnejšie v rámci vtedajšieho Uhorska. Všetci vždy boli Slováci. Moji praprastari rodičia, celé generácie ich predkov, prastari, starí rodičia, rodičia. Narodil som sa ako Slováčok, moje deti zrejme budú tiež Slováci... Nemyslíte si, že by som mal mať aj občianske a politické práva na Slovensku? Nielen možnosť tu žiť? Ale aj podieľať sa na chode a budúcnosti tejto krajiny. Štátut zahraničného Slováka neposkytuje plnoprávne postavenie. Z toho potom akosi vyplýva, že pre Slovensko sú krajanovia akoby druhoradi?

• Krajania však môžu získať slovenské štátne občianstvo za výhodnejších podmienok než iní cudzinci.

No len veľmi, ale skutočne veľmi mierne výhodnejších. Porovnajme to s Maďarskom. Kamarát z Vojvodiny sa usiloval získať slovenské občianstvo. Úrady SR požadovali rôzne

dokumenty, doklady, kládli podmienky. Najhoršie je, že slovenský štát požaduje aj zaplatenie poplatku sedemsto eur, čo je pre človeka z našich končín pomerne vysoká čiastka. Na strane druhej maďarské úrady požadovali iba preukázanie pôvodu v rámci bývalého Uhorska, znalosť niekoľkých fráz maďarčiny a prísľub od uchádzača o občianstvo, že deti dá do školy s vyučovacím jazykom maďarským, a zaplatenie poplatku len päťdesiat eur. Tento kamarát je Slováčok, všetci jeho predkovia boli Slováci, deti sú tiež Slováci. Keďže to bolo jednoduchšie, požiadala a získal štátne občianstvo Maďarska, a teda aj EÚ, maďarský pas, volebné právo atď. Prišiel na slovenský úrad a viac než provokatívne ukázal slovenským byrokratickým úradníkom maďarský pas a demonštratívne odovzdal, či vrátil tzv. preukaz zahraničného Slováka, ktorý mu už je úplne zbytočný, keďže takto má zrejme aj viac práv na Slovensku. Teda teraz už ako štátny občan Maďarska má na Slovensku viac práv, než ich má človek s postavením zahraničného Slováka.

• Neskutočné...

Ale áno! Neskutočný je nezaujem Slovenskej republiky o krajanov. Ten vedie, či môže viesť až k odnárodňovaniu. Na strane druhej však neskutočne pozitívny je príklad Maďarska o vzrast prosperity, počtu obyvateľov, a teda aj rozvoju vlastného národa a štátu. Uviedol som príklad, aký mi na Slovensku chýba. Práve takýto prístup by pomohol nielen slovenskému národu, ale i štátu, teda Slovákom, no aj ostatným obyvateľom.

• Vaše slová sú na jednej strane pozitívne, na druhej vyznievajú pesimisticky...

Žiaľ, skutočnosť je taká. Finančná situácia je zložitá, budúcnosť závisí od profesijného uplatnenia sa, preto potrebujeme občianstvo EÚ, t. j. ktoréhokoľvek jej členského štátu. No slovenskosť

Tohtoročná zima vo vojvodinskom Banáte ponúka aj takéto nevšedné obrázky.

O ČOM JE REČ

Nový rok 2017 sa nezačal práve najoptimistickejšie, nielen čo sa týka mojich osobných záležitostí, ale aj všeobecného vývoja v Európe vôbec. Hneď od jeho prvých okamihov rinčia zbrane – a človek, ktorý si myslel, že po oslavení sviatkov pokoja vrhne sa na ďalšie zveľáčovanie svojho života, opäť má veľikánsky strach o holú existenciu z rozpútania novej svetovej vojny. A nie je to v Afrike, Amerike, Ázii, ale celkom blízko: „Začal sa najväčší presun armády USA v Európe od konca studenej vojny,“ hlása denník The Independent, citujúc zástupcu veliteľa amerických síl v Európe Tima Raya, ktorý pohyb amerických vojsk lakonicky zdôvodňuje: „Dovoľte mi, aby som to povedal veľmi jasne. Ide nám o potlačenie ruskej agresie, územnú integritu našich spojencov a udržanie Európy, ktorá bude jednotná, prosperujúca a mierumilovná!“

Slová amerického generála o prosperite a najmä o mierumilovnosti sú v tomto prípade naozaj výsmechom každého slobodne uvažujúceho človeka. Mier sa neudržiava predsa rinčaním zbraní?! A to všetko sa deje v čase výmeny moci v Bielom dome... Žeby predsa len platilo príslovie, že skapínajúci kôň najväčšími kope?

Nemienim sa v tejto glose zapodievať medzinárodnou politikou, trápi ma iná vec, že Slovensko ako člen zoskupenia NATO stáva sa súčasťou tohto vojnového harašenia. Jednoducho – spadli sme z blata do kaluže. Ako sa vraví, keby k niečomu došlo, sme

Z blata do kaluže

Peter ŠTRELINGER

„na rane“. Preto som podpísal ako mnohí slovenskí intelektuáli vyhlásenie, aby sa Slovenská republika vymanila z NATO a stala sa nezávislým štátom. Daro však protestujeme, keď napríklad hlava štátu je obdivovateľom amerického militarizmu. To sa prejavilo aj pri nedávnom udeľovaní najvyšších štátnych vyznamenaní: len aby sa tam náhodou neocitol niekto, kto má príliš rád Slovensko, či obdivuje Rusko, také osobnosti sa pánu prezidentovi a jeho poradcom z duše protivia!

To však ešte neznamená, že si nepamätám okupáciu vojsk Varšavskej zmluvy v auguste 1968. Sovietska invázia mi bola rovnako neprijateľná. Nasledovali čistky

proti tým, ktorí nesúhlasili s intervenciou. Od januára 1969 som pracoval v Literárnom archíve Maticy slovenskej. V Matici sa dostalo k moci tzv. zdravé jadro, vytvorila sa preverovacia komisia a začiatkom sedemdesiatych rokov sa začala veľké kádruva-

nie. Na kráľovstvo si už dnes pravdepodobne málokto spomenie (Páv, Kučera, Krivuš). Zvlášť redakcia Maticijného čítania, dvojtyždenníka, časopisu, ktorý mal vysoký spoločenský kredit, bola trňom v oku Okresného výboru komunistickej strany v Martine, mala svoje dni spočítané: šéfredaktor Ivan Kadlečík, Tomáš Winkler, vynikajúci prozaik Paľo Hruš, všetci dostali výpovede. Rad za radom prichádzali o prácu v Matici ďalšie osobnosti – známy knihovník a archivár A. A. Baník, básnik Jaroslav Rezník, Milina Vlnová, literárny vedec, bývalý zastupujúci správca Maticy Pavol Vongrej. Vyhodili vyše štyridsať ľudí! Namiesto nich prišli do

Vojvodinský Slováčok Jaroslav PINTÍR.

a matičnú súdržnosť mi to nijako nena-ruší. Veď všetci moji rómski predkovia boli Slovákami už v Uhorsku, ja na tom nemienim nič meniť a chcem to zaštepíť a odovzdať do ďalších generácií mojim potomkom.

• Súčasná slovenská vládna koalícia je pronárodná, proslovensky orientovaná. Myslite si, že o tých negatívach vie?

To je hypotetická otázka. Štát, vláda a politici sú na to, aby riešili problémy. Potrebne je, aby mali znalosti aj z týchto oblastí. Ak to vedia riešiť Maďari, tak prečo nie Slováci?

• Ste Slováčok, narodili ste sa v Srbsku. Ako vnímate vzťahy medzi oboma našimi národmi?

Slováci aj Srbi sú Slovania. Tak ako je dôležitá slovanská spolupráca, rovnako je dôležitá spolupráca medzi našimi dvoma bratskými národmi, ktoré existovala vždy, a to v minulosti, ale aj v súčasnosti. Pravdaže, sú aj nedorozumenia i krivdy. Veď tu bola slovenská vláda, ktorá povolila lety a bombardovanie Srbska. Za to sú zodpovední určití slovenskí politici, ktorí sa, chvalabohu, už ani nedostali do parlamentu, čo je známe a jasné. Ak však zhodnotíme aj súčasnú politickú situáciu v oboch krajinách, tak je pozitívne, že obidva naše národy vzájomne spolupracujú, a verím, že to tak bude aj naďalej.

Autor: Verím, že k zlepšeniu týchto vzťahov pomohla aj nedávna návšteva predsedu našej Maticy slovenskej Mariána Tkáča medzi matičiarom a Slovákom v Srbsku, ako aj na pôde 190-ročnej Maticy srbskej v Novom Sade a rokovania s jej predsedom prof. Draganom Staničom. Ďakujem vám za rozhovor.

Matice kádre, ktoré mali dôveru komunistického vedenia. Spomeniem aspoň jeden takýto príklad: šéfkou matičného vydavateľstva sa stala istá Sakáčová, ktorá bola predtým zamestnaná v zelovoci. Jej odborné znalosti boli naozaj vysoké. Preverovala autorov, ktorých diela vydávala Matica slovenská. So súdružkou riaditeľkou som sa dostal ako zodpovedný redaktor čoskoro do konfliktu. Nesúhlasil som s jej posudkom, v ktorom „žiadala preveriť publikačnú činnosť amerického spisovateľa Luisa Aragona“. Nešlo jej do hlavy, čo sa mi na jej posudku nepáči. „Preboha, ako môžete byť taká totálne neinteligentná, Aragon je predsa Francúz?!“ Očervenela od zlosti a išla sa na mňa sťažovať tajomníkovi Maticy, že som ju urazil na cti. Žiadala moje potrestanie. Tajomník si ma predvolal a chcel odo mňa vysvetlenie. „Vilo,“ bránil som sa pred matičným funkcionárom, „to predsa nie je urážka na cti, ale diagnóza!“

Nuž, boli to kruté časy, nedajbože, aby ste mali iný názor ako strana a jej ústrední či lokálni prisluhovači. Časy sa zmenili, teraz patríme do amerického košiara. Viete, aký je v tom rozdiel? Spýtal sa ma nedávno môj známy: Moskva chcela od nás iba poslušnosť, Američania vyžadujú okrem poslušnosti ešte aj lásku!

Turecko pošliapava demokratické princípy a EÚ sa len prizera Za Bosporom mocnie diktátorský režim

Dušan D. KERNÝ – Karikatúra: ZATL

Vodcovský systém, vodcovský štát, vládnutie z jedného centra dekrétmi – ako kedysi za čias osmanskej ríše – vytváranie moslimskej sunitskej veľmoci – to je len niekoľko typických európskych odoziev na rokovanie o zmenách tureckej ústavy.

Zmyslom zmien má byť posilnenie prezidentského systému. Známa časť európskych pozorovateľov to považuje nie za potlačenie, ale za odstránenie demokracie. Na hraniciach Európskej únie, v jej bezprostrednom susedstve sú tak tri veľké štáty, s ktorými Európska únia nevychádza.

MASOVÉ REPRESÁLIE

Dva z nich – Ukrajinu a Turecko – charakterizuje rozštiepená spoločnosť, plná napätia a konfrontácie. V Turecku vládna moc zmarila výsledky demokratických volieb, pretože chcela potlačiť práva menšiny tak politickej, ako aj etnickej. Zmeny ústavy vlni v máji zasa umožnili zbaviť sa zvolených poslancov a zatýkať ich. Nevyjasnené je pozadie pokusu o prevrat, okolo osemdesiat tisíc ľudí je vo väzeniach, vyše stovadsať tisíc úradníkov a sudcov je prepustených, prakticky niet nezávislých médií, inštitúcií a polície. Práva žien v našom poňatí jstávajú len u Kurdov.

Pri všemožnom pochopení opatrení po potlačení pokusu o prevrat v Turecku nemožno nevidieť rozpoltenú spoločnosť. Rozkol medzi umiernenými a konzervatívnymi moslimami, ako aj rozkol medzi Turkami a Kurdmi. O to väčší, že demokratická politická strana, ktorú volili pred začiatkom represálií Kurdí, bola nádejou na demokratický vývoj v Turecku. Podľa tureckých novín Milliyeť z 9. januára 2017 návrh novej ústavy museli členovia vládnej strany podpísať bez toho, aby si mohli text

prečítať, aby im ho dali prečítať! Vytváranie prezidentského, vodcovského systému mnohí nepovažujú za prejav sily, ale slabosti – strachu pred zmenou.

Toto všetko sa deje v jednom z najväčších štátov Severoatlantickej aliancie NATO, v štáte s druhou najväčšou armádou v Aliancii, dôsledne vycvičenou a vyzbrojenou modernými zbraňami a komunikačnou technikou, s veliteľským zborom vyškoleným na prestížnych vojenských školách najvyšších štátov Aliancie NATO.

K tomu sa druží turecký prístup k občianskej vojne v Sýrii. Snahou Ankary je udržať si pozície natoľko,

aby úplne nestratila kontrolu nad územím za svojimi hranicami, vplyv na sýrskom území, keďže prakticky celé pohraničie s Tureckom zo sýrskej strany vybojovali od teroristov Islamského štátu kurdskej jednotky.

DOHODA BEZ NÁS

Vo finále sa ukázalo, že vplyv Aliancie NATO, osobitne USA, na udržanie demokratického vývoja v Turecku, práve tak ako vplyv USA a ich spojencov v NATO na vývoj vojny v Sýrii bol malý či nulový. Európska únia už vonkoncom nemá nijaký vplyv a nemá ho ani na vývoj v Sýrii. Nové riešenie na ukončenie vojny

v Sýrii totiž našlo Turecko v spolupráci s Ruskou federáciou a s Iránom, presnejšie s Islamskou republikou Irán. To sú traja koncoví hráči. Je to po prvý raz v rozsiahlej praxi Aliancie NATO a strategickom plánovaní a plánovaní strategickej komunikácie po rozšírení NATO v roku 2004. Po prvý raz nastala takáto udalosť – zásadná spolupráca člena NATO s Ruskou federáciou a Islamskou republikou Irán – teda s dvoma štátmi vystavenými masívnym sankciám Západu alebo, ako v prípade Iránu, len nedávno zrušenými sankciami Západu. Zároveň sa to deje pri politicky, propagandisticky a vojensko-logisticky masívne zabezpečenom posilnení východnej línie NATO v Poľsku a Pobaltí, ako aj vytrvalom úsilí o všestrannú pomoc terajšiemu ukrajinskému režimu. Prírodné vzniká otázka, ako udržať schopnosť Aliancie na najrozličnejší vývoj, ako udržať európsku bezpečnosť a obrannú identitu. Obrovský priestor od Ruska cez Ukrajinu po Turecko a Sýriu je pre nás v nepredvídateľnom pohybe, na ktorý nemáme vplyv.

ROKY NESTABILITY

Pokiaľ ide o samotné ústavné zmeny, súčasná masová obľúbenosť prezidenta Erdogana okrem iného spočíva aj na tom, že okolo osemdesiat percent obyvateľov nevie alebo nechápe, o čo ide, alebo má o tom málo a iba čiastkové informácie. Nasledujúce dva roky, roky do volieb v roku 2019, budú teda rokmi nestability a zároveň úsilia presadiť, aby od toho roka ústavné zmeny platili. To znamená, že prezident by mohol byť zároveň výkonným článkom, teda rozhodovať o predsedovi vlády. Volený by mohol byť na päť rokov maximálne, ale iba dvakrát. V praxi by to znamenalo od roku 2019 ďalších desať rokov pre Recepca Tayyipa Erdogana. Teda do roku 2029 všetka moc Erdoğanovi. Čo vlastne v týchto súvislostiach vyčítame Ruskej federácii?

Predčasné voľby v Macedónsku vyriešenie vnútropolitckej krízy zďaleka nepriniesli Sorosovské vyfarbovanie Balkánu pokračuje

Martin JARINKOVIČ – Ilustračné foto: ZATL

Po dvoch posunoch termínov sa v Macedónsku napokon vlni 11. decembra podarilo uskutočniť predčasné voľby, ktoré mali priniesť riešenie dva a pol ročnej politickej krízy. Tesný výsledok dvoch hlavných rivalov však nenaznačuje, že by čoskoro mala nastať stabilizácia pomerov. Otázkou zatiaľ zostáva, či sa oficiálnemu víťazovi podarí zostaviť vládu. Skutočným víťazom sa tak stali strany tzv. albánskeho bloku, ktoré budú bez ohľadu na to, kto zostaví vládu, rozhodujúcim faktorom diktujúcim podmienky.

Predčasné voľby priniesli tesné víťazstvo Demokratickej strany macedónskej národnej jednoty (VMRO-DPMNE), ktorá v 120-člennom parlamente získala 51 miest. Opozičný Sociálo-demokratický zväz Macedónska (SDSM) má v ňom 49 poslancov. Štyri albánske strany si rozdelili medzi sebou zvyšné poslanecké kreslá v pomere: 10 pre Demokratickú úniu pre integritáciu (DUI), 5 pre hnutie BESA, 3 pre koalíciu Aliancia pre Albáncov a 2 pre Demokratickú stranu Albáncov (DPA). Tesný výsledok volieb zdramatizovala Štátna volebná komisia, ktorá nariadila na 25. decembra opakovanie volieb v okrsku Tearce. Výrazné víťazstvo SDSM v tejto obci by mohlo znamenať pre SDSM zisk jedného poslaneckého mandátu, čím by sa dotiahol na víťaza. Opakované hlasovanie však nakoniec situáciu nezmenilo.

PYRHOVO VÍŤAZSTVO

Oproti predvolebným prieskumom bol prekvapením tesný rozdiel, s ktorým VMRO-DPMNE napokon zvíťazila. Líder VMRO-DPMNE Nikola Gruevski tesné víťazstvo obhajoval narážkou na to, že protivníkom mu nebol len SDSM. V ďalšom prejave už priamo vyzval zahraničné ambasády, aby nezasahovali do diania v krajine. Aj keď strana slávi navonok svoj triumf, vnútri štruktúra musí vládnuť sklamanie. Publicista Dragan P. Latas v macedónskom denníku Večer pred voľbami formuloval

cieľ tejto strany ako zisk 63 poslaneckých postov. Aj keď to boli nadsadené očakávania, pre VMRO-DPMNE by znamenal každý poslanec zvyšné šanci na zostavenie vlády. Esom z rukáva, ktorým líder SDSM Zoran Zaev v posledný moment zvrátil výsledok volieb vo svoj prospech, bol sľub adresovaný albánskej komunite, že ak vyhrá, jeho vláda zavedie dvojjazyčnosť na celom území a kantonalizáciu krajiny. V praxi by zavedenie albánciny ako druhého oficiálneho jazyka podľa denníka Večer stálo 50 miliónov eur a znamenalo by, že stotisíc ľudí zamestnaných vo verejnom sektore by sa muselo naučiť po albánsky alebo by prišlo o prácu. Aj keď ochridský dohovor z roku 2001 zaviedol do praxe prvky decentralizácie a posilnil postavenie albánskeho jazyka, najnovšie Zaevove sľuby prekračujúce tento rámec môžu byť vážnou hrozbou pre krehkú medzietnickú koexistenciu a stabilitu krajiny.

ALBÁNSKA KARTA

Z krátkodobého hľadiska sa Zaevova utilitaristická taktika ukázala ako úspešná. Podľa odhadov prof. Tatjana Karakamiševaj sa SDSM podarilo získať okolo sedemdesiat tisíc albánskych hlasov, čo podľa nej predstavuje v macedónskej etnickej rozdelenej spoločnosti politický precedens. Ako varovala časť macedónskych médií i VMRO-DPMNE, kantonalizácia kra-

jiný by sa rovnala federalizácii s hrozbou následného odčlenenia albánskych „kantónov“. Sprivodným javom takéhoto vývoja by s najväčšou pravdepodobnosťou bol nový ozbrojený konflikt na Balkáne. Zaevove sľuby nastavili latku albánskych požiadaviek tak, že už teraz sa môžu cítiť víťazmi volieb. Ťažko nateraz predpovedať, ako proces zostavenia vlády dopadne. V každom prípade reálnejšie vyzera variant, že napriek porážke novú vládu zostaví SDSM s albánskymi stranami – ak sa medzi sebou dohodnú. Čo bude ďalej, ťažko predvídať. Možno očakávať aj to najhoršie.

POMOCNÉ BARLIČKY

Vznik vlády SDSM by bol ďalším úspechom americkej politiky na

Balkáne. USA a ich chvost – EÚ, manažujúce krízu i jej „riešenie“, poskytovali svojmu favoritovi SDSM jednu pomocnú barličku za druhou. Gruevski vo svojej istote v národnú podporu ustupoval a pristúpil najprv na predčasné voľby vyhlásené na apríl 2016. Keď bolo z prieskumov jasné, že SDSM voľby prehrá, na nátlak Zaevových mentorov musel súhlasiť s ich preložením na jún a neskôr na december. Medzitým opoziční sorosovskí aktivisti v Skopje organizovali „pestrofarebnú“ revolúciu a mobilizovali masu. Gruevski podcenil propagandistickú mašinériu protivníka. Nakoniec to, čo sa zdalo pred rokom nemožné, sa stalo realitou – SDSM stojí na krôčik od zostavenia vlády.

NA OKRAJ

V čom je nový rok nový? Dostali sme odpovede na otázky, ktoré sme si na Slovensku nikdy nekladli. Jednou z nich je rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva o vyučovaní plávania pre moslimské žiačky na európskych školách. Súd riešil takýto problém a rozhodol, ako to už súdy robia, ani nie tak spravodlivo ako šalamúnsky. Moslimské žiačky môžu byť na európskych školách zaviazané k povinnej účasti na povinnom spoločnom vyučovaní plávania. Škola, ktorá to nariadi, neporušuje ich ľudské práva. Ja neviem, kto na Slovensku si kladol takúto otázku, koho to trápi, ale zaiste treba informovať aj o takom závažnom probléme, ktorý zaiste učiteľia na nejednej škole majú.

Zápas o plavky

Povinné kurzy plávania sú spoločné, teda zúčastňujú sa na nich vedno chlapci, ako aj dievčatá. V tom spočíva ten problém, ktorý súd mal rozseknúť. Rozhodovalo sa vlastne o otázke, či európska nahota, teda úbor plaviek versus zahanbenie a náboženská prislušnosť, protirečí hodnotu toho, keď dievčatá budú vedieť plávať. Povinné školské kurzy plávania sa nerobia oddelene pre chlapcov a oddelene pre dievčatá. Teda problém spočíva v tom nájsť rozumné riešenie na to, aby sa rešpektovalo oblečenie dievčat z moslimských rodín a názory ich rodičov, ako sa majú obliekať ich deti. Ale zároveň aj nájsť rozumnú hranicu, aby oni rešpektovali oblečenie a športové úbory ostatných žiakov a žiačok a nevnucovali im svoje náboženské názory.

Je to však oveľa závažnejšie. Ak sa totiž moslimskí rodičia domáhajú platnosti základných ľudských práv v tejto otázke, zároveň sa vlastne presadzuje viac islamu do každodenného života! Rozhodnutie Európskeho súdu pre ľudské práva je tak rozhodnutím pre žiačky, mladé moslimky, zároveň o tom, že ak sa chcú úspešne uplatniť či integrovať do spoločnosti, v ktorej žijú, do školského života, ktorý absolvujú, musia zároveň poznať aj pravidlá väčšinovej spoločnosti.

Rozhodnutie súdu tak rozseko aj tú najjednoduchšiu otázku: je telo v plavkách úrazkou? Je to pohľad, ktorý sa nedá znieť, prijať, akceptovať? Ak áno, tak potom ide o to, ako si niektoré náboženstvo, v tomto prípade islam, vykresľuje obraz človeka, čo islam ako náboženstvo považuje za prijateľné a čo nie. A to už prekračuje hranice otázky o povinných kurzoch plávania pre školskú mládež. Je to rozhodnutie o tom, čo je z náboženských predstáv islamu prijateľné v európskom každodennom živote a čo nie.

Nový rok priniesol aj iný problém – požiadavku časti nemeckých poslancov, aby poisťovne preplácali sexuálne služby pre postihnutých. Pre invalidov, pre inak nemožných pacientov, ktorí vinou svojho postihnutia nemôžu prirodzeným spôsobom získať sexuálneho partnera. Mala by teda pre nich jestvovať takáto služba a mala by byť hrazená z nemocenskej poisťovne. Možno mať pre to plné pochopenie. Dopredu si však lámam hlavu, ako vyrátajú, kto koľko služieb ročne povolí postihnutému preplatiť. Ako sa to vlastne bude merať? Ale ešte je čas, kým to z Nemecka príde k nám, pravda, ak Brusel nerozhodne inak.

(ddk)

Účastník aj pamätník mnohých prelomových udalostí Ján CUPER exkluzívne pre SNN

Tvorcovia novodobej slovenskej štátnosti odchádzajú

Zhovárala sa Eva ZELENAYOVÁ – Foto: TASR

Vlani sme sa rozlúčili s dvoma osobnosťami úzko spätými so vznikom novodobej slovenskej štátnosti. Pochovali sme bývalého prezidenta SR Michala Kováča, po ňom bývalého podpredsedu Národnej rady SR Augustína Mariána Húsku. V tomto roku si pripomenieme dvadsiate piate výročie od prijatia právnych aktov smerujúcich k samostatnosti Slovenska. Pod všetkými je podpísaný docent práva Ján CUPER – iniciátor, účastník i pamätník mnohých prelomových udalostí v uplynulom štvrtstoročí.

• **Odišli Kováč aj Húska. Ako sa pozeráte na ich pôsobenie pri vzniku SR?**

K nim treba ešte prirátat profesora Hvezdoňa Kočtúcha, ktorý zomrel krátko po vzniku štátu. Dá sa povedať, že všetci traja boli, možno, pronárodní.

• **Možno?**

O Húskovi a Kočtúchovi pochybností nemám, ale pamätám sa, že Kováč mal dosť často kontroverzie s Romanom Zelenayom, vtedajším podpredsedom Federálneho zhromaždenia a zástancom samostatnosti Slovenska.

• **Isté je, že všetci traja boli ekonómovia.**

Áno, všetci traja vo VPN. Aj tak si myslím, že profesor Húska bol z nich najlepší odborník na ekonomiu. A bol to Kočtúch, ktorý nám v Spolku slovenskej inteligencie poradil, ako sa dostať k Húskovi. V pronárodne orientovaných kruhoch bolo o ňom známe, že bol prenasledovaný za nacionalizmus a poslaný do PTP na Ostravsko, kde kopal uhlie...

• **Húska mal kádrové problémy aj pre otca, ktorý bol politickým väzňom.**

Mali sme podobný osud. Ja som si tiež mohol vybrať tri druhy učňovky: lesnícku, poľnohospodársku a banícku. Nekopal som síce uhlie, ale rúbal stromy na slovensko-poľskej hranici v Medzilaborciach. Jeden rok každý druhý týždeň. A potom za dobré výsledky som mohol ísť na priemyslovku do Prešova. Lenže odmietol som vstúpiť do ČSM a cvičiť spartakiádu, tak som nedostal odporúčanie na vysokú školu. Namiesto toho som šiel na dva roky do trestného pluku a stal som garáže pre ústredný výbor strany v Prahe.

• **Takto ste si vydláždili cestu na vysokú školu?**

Kdeže! Ani z vojenčiny som nedostal odporúčanie na vysokú školu. Musel som ešte rok pracovať na montážach ako robotnícky káder a potom mi už majster dal odporúčanie na štúdium na vysokej škole. Takže veľmi dobre sme si s profesorom Húskom rozumeli. A aká ironia osudu, keď sa on, veriaci kresťan katolík, človek s vysokou morálkou, ktorý nič nesprivatizoval, stal z vôle VPN predsedom Úradu pre správu a privatizáciu národného majetku...

• **Pre úrad, ktorý narábala s obrovským majetkom, to práve preto bola dobrá voľba? Či nie?**

Profesor Húska dával procesu transformácie Slovenska, najmä ekonomickej sfére, filozofiu, mravný rozmer. Do tvorby ústavy nezasahoval. To sme robili s akademikom Čičom, Sečanským, Martinkom. Húska vedel najviac o ekonomike a tá bola rozhodujúca pri delení majetku, aby samostatný štát prežil. Spočiatku si Mečiar tykal iba s Húskom. Aj to svedčí o tom, akú úctu k nemu prechovával. Priróvnal by som ho k českému národohospodárovi z čias prvej ČSR Karlovi Englišovi. Napísal základy národného hospodárstva pre unitárny štát, pretože v tom čase Česi vnímali Česko-Slovensko ako český štát. A Húska v mnohom sledoval vytvorenie národnej slovenskej ekonomiky. Z toho vychádzalo aj úsilie dať v prvom kole šancu najmä domácim ľuďom.

Ján CUPER bol v uplynulých desaťročiach pri mnohých prelomových udalostiach – ako aktér alebo svedok.

• **Dodnes sa však tvorcovia štátnej politiky z tohto obdobia spochybňujú. Najjednoduchšie všetko prekrývajúci pojem mečiarizmus.**

Všeobecná teória revolúcie hovorí, že najprv sa vypustia väzni. To urobili Havel s Langošom. Potom prichádza na rad rozdávanie štátneho majetku za babku. To mal urobiť Húska. Ale neurobil to. Bol zástancom filozofie, že nič sprivatizujú domáci ľudia, nechcem ich nazvať ekonomicou elitou, lebo to sa vzťahuje len na dnešnú liberálnu elitu z OLA a ďalších lukratívnych podnikov. No on proces ekonomickej transformácie domýšľal aj ďalej. Dnes si málokto spomenie, že každý dostal trebárs možnosť odkúpiť si byt. My sme prijali zákon, na základe ktorého museli obce odpredať štátne byty všetkým vlastníkovi výmery za anuitu. Prijali sme aj zákon o neprivatizácii strategických podnikov, ktoré mali tvoriť základ národného hospodárstva. To tiež bola jeho idea, nesmierne dôležitá na prežitie štátu na začiatku jeho existencie. Profesor Húska si nemyslel, že by to mala byť filozofia, ktorá by bola prekonaná. A predsa tento zákon dzurindovci zrušili a privatizovali hlava-nehlava. To si málokto uvedomuje. Bola to daň pre amerických trollov.

• **Ste autorom deklarácie o zvrchovanosti Slovenska. Na začiatku deväťdesiatych rokov to bola odvážna myšlienka, kto všetko sa pridal?**

Pôda pre deklaráciu vznikla na pôde Spoločnosti slovenskej inteligencie Korene. Predsedom bol Viliam Hornáček. Pozvali sme všetkých známych národne orientovaných politikov, medzi ktorými boli Húska, Kováč, Mečiar, Budaj, Kňažko, aj umelec Kompánek či Brňák, alebo Tkáč. Deklaráciu sme podpísali, ale keď som ju hľadal v archíve Národnej rady SR, nenašiel som ju. Jednoducho sa odtiaľ stratila. A chýba v ňom aj moja interpelácia na ministra Šimka, v ktorej som dokázal, že z Fondu národného

majetku si neukrajovali len Mečiarovi aktivisti, ale ich nazývajú, ale aj ich kritici.

• **Ale veď tam bol aj Kováč...**

Ako som povedal, skôr sabotoval akty smerujúce k osamostatneniu Slovenska. Aj preto mal Mečiar veľký problém, koho za prezidenta SR... Vtedy sa, našťastie, prezident volil v parlamente, boli sme zo zákona klasická parlamentná republika. Ani to Američanom nevyhovovalo, lebo rozdelená vláda, ako je dnes, im dáva väčšie šance robiť prevraty. Ja to nazývam banánizovať štáty.

• **Teda priama voľba prezidenta tomu napomáha?**

No a nie? Veď my, čo celý život prednášame teóriu štátu a práva, nič o tom vieme.

• **Ale prezentuje sa to ako veľký výdobytok. Priamu voľbu prezidenta majú aj v Česku.**

Aj v Guatemale, Hondurase, Paname... Názov banánizácia pochádza zo Strednej Ameriky. Po tom, čo odňali pôdu miestnym a vytvorili z nej americké latifundiá. Za lacný peniaz na nich pestovali banány, ktoré sa predávali v celom svete.

• **A v čom je výhodné, aby sa prezident volil v parlamente?**

Parlament je jediným uskutočňovateľom moci a má ju priamo od občanov. Poslanci majú síce len politickú, nie ústavnoprávnu zodpovednosť, ale stále im hrozí, že ich nabudúce nezvolia. Sú viac kontrolovateľní verejnou mienkou ako jednotliví ministri alebo, nedajbože, prezident. A ak sa prezidentovi nasadí správny poradcovský tím, aký má súčasný prezident, tak vidíme, ako môže ovplyvňovať politiku štátu.

• **Kováča zvolili v parlamente, a aj tak došlo k veľkým animozitám medzi premiérom a prezidentom.**

Veď o to ide. Spory sa začali práve vtedy, keď nebohý prezident začal byť zrejme viac proamerický,

než sa to nám v HZDS páčilo. A začal presadzovať stále vo väčšej miere záujmy spoza oceána. Až to smerovalo k štátnemu prevratu, ktorý sa uskutočnil v marci 1994. Predniesol som o tom niekoľko príspevkov v parlamente. Bol to štátny prevrat. Kúpilo sa niekoľko poslancov, umožnil sa pád Mečiarovej vlády a nástup Moravčíkovej vlády. A tá začala privatizovať strategické podniky.

• **Veď sa zaviazali, že počas dočasnej vlády nebudú privatizovať. A privatizovali...**

Slovnaft takto dostal Moll. To im neprekážalo. V HZDS sme totiž mali inú predstavu. Že polovicu spoločnosti môžeme aj predať s tým, že si zachováme manažérske práva. Rátali sme s vytvorením stredo európskeho spoločného holdingu spolu s Mollom a Chorvátmi. Potom by nás aj Schwechat bral vážne. Slovnaft bolo dôležité podržať aspoň prvé roky, lebo nikdy nebol stratovým podnikom. Zachraňoval štátny rozpočet.

• **Dnes ho zachraňuje niekomu inému...**

Napríklad. Našťastie, aspoň sa z neho v Dunajskej Strede stavajú štadióny. Veď aj Pór postavil zo SPP štadión v Trnave. To bola naša snaha. Ľudia sú neinformovaní, sú pod vplyvom mainstreamu a bulváru, za hojného príspevia Sorosa. On bol prvý, kto našu štátnosť nechcel. Pamätám si, keď s Fedorom Gálom prišiel do terajšej budovy národnej rady a vyhlásil, že tam bude stredo európska univerzita. Samozrejme, nesúhlasili sme s tým a dostali sme sa do ešte väčšej nepriazne súdruhov financovaných Sorosom. Ja len dúfam, že po voľbe Trumpa to na chvíľku oslabne. Húska tieto veci niesol dosť ťažko.

• **Veľa publikoval, teraz mu vyjde knižka. A aj keď mu mnohí vyčítajú akési archaické vyjadrovanie, jeho slovník je absolútne presný.**

Prežil plodný život a dalo sa s nim hovoriť o všeličom. Často mi rozprá-

val o podobe globalizácie svetového hospodárstva. O menovej politike MMF, ale najmä o USA. Hovoril, že sa riadia metódou voleného krachu. Americké rotačky tlačia obrovské množstvo inflačných dolárov a vyvolávajú nutnosť vyrovnávania inflačných tlakov. Na to slúžil Soros. Húska bol konzervatívec, národohospodár englišovského typu. Veril národnej ekonomike, nie celosvetovej. Nebol proti globalizácii ekonomiky, ale mal predstavu, že i globalizácia by sa mala riadiť nejakými pravidlami. A že hranice národných ekonomik by mali byť jasne zreteľné. O to sa v súčasnosti usiluje Trump – vrátiť Ameriku Američanom. To neradi počujú liberáli či neoliberali.

• **Má Húska na Slovensku nejakého nasledovníka v ekonomickej oblasti?**

Ani nie. Dnes sa málokto postaví za národný princíp. Zopár ich stretávam v časopise Zem a vek, lebo si uvedomujú potrebu národnej ekonomiky. Nie sú proti globalizácii ekonomiky, to sa ani nedá. Ale prirodzené monopoly netreba globalizovať. V nich má štát právo vyberať poplatky, aby ich prerozdelená.

• **Ako hodnotíte Kováčovu úlohu pri vzniku štátu?**

Nemyslím si, že mal nejaké zvlášť mimoriadne zásluhy, ak nerátam lietadlo, do ktorého s nami nastúpil po odhlasovaní rozdelenia štátu. Báli sme sa, veď čechoslováci po nás cestou na letisko hádzali delobuchy...

• **A po vzniku štátu? Bol evidentné, že sa dal do služieb niekoho iného, nie Slovenska.**

Tvrdím, že všetkých štrnásť prípadov, keď sa zneužila tajná služba na boj s Mečiarom, bolo súčasťou štátneho prevratu, ktorého jediným cieľom bolo dať podniky do cudzích rúk.

• **Zmocniť sa slovenského bohatstva...**

Alebo aspoň sa zmocniť práva vyberať od nás každý mesiac poplatky. Tomu sa hovorí banánová republika.

• **Boli ste pri tvorbe zákonov tohto štátu. Ako hľadíte na dnešnú situáciu v Slovenskej republike?**

Počas socializmu som ako nedôveryhodný musel odslužiť vojenčinu v PTP. Už sa tak síce nenazývali, ale boli to pluky PTP. Veď počas celej tzv. vojenčiny som nemal v ruke samopal. Iný, kritický názor sa dnes akosi nenosí.

• **Ako v tom starom gottwaldovskom – kto nejde s nami, je proti nám.**

Tak. Lebo všetci nevravíme, že sme za TTIP, LGBTI, a nemyslíme si, že na Rusov treba poslať všetky atómové bomby a strely sveta. Že nesúhlasíme s tým, aby na nás mali mieriť všetky ruské iskandery. Že nechceme, aby nám tu stavali základne NATO, lebo na každú mieru nejaká ruská atómová bomba alebo aspoň krídlatá raketa iskander. A Rusi nám tu ani nemusia hádzať atómové bomby, stačí, keď trafia do Jaslovských Bohuníc a do Mochoviec a je po nás. Prečo to máme znášať v záujme nejakých ideálov ovládania strategického bohatstva Ruska?

• **Takže?**

Mám pocit, že slovenská spoločnosť sa musí „liberalizovať“ proamericky. Dokazujú to aj niektoré zákony prijaté v NR SR, či vládne nariadenia. Lebo dnes sa nesmú spochybňovať hodnoty liberalizmu. Ale ja vidím skutočnú liberálnu slobodu v takom štáte, akým je Veľká Británia. Kde si každý – či už konzervatívce alebo liberál – môže povedať svoj názor. A nikto ho za to netrešťa. Štát ho za to stíhať nebude, ani médiá nebudú biľagovať, tak ako je to v liberálnom slobodnom Slovensku, o ktoré sme sa tak zaslúžili.

Slovensko má za sebou vydatenú historickú premiéru aj dobrý rok Predsedníctvo Únie aj hospodársky rast

Róbert HÖLCZ – Foto: internet

Vlajší rok môžeme z viacerých dôvodov pokladať za historický. Prvýkrát v ére samostatnosti sme boli predsedajúcou krajinou v Rade EÚ a v našom hlavnom meste sa stretli vrcholoví politici Únie a jej členských štátov na niekoľkých neformálnych rokovaníach. V ekonomike sme počas celého roka vykazovali vyšší ako trojpercentný rast HDP, infláciu pod jedno percento a v závere roka klesla nezamestnanosť výrazne a trvalo pod desať percent.

Väčšina slovenských občanov sa dokázala vyrovnáť s negatívnym dosahom stále neukončenej finančnej krízy. Vôbec sme však nerátali s migračnou krízou, ktorá vytvorila najväčší politický gordický uzol v Európe od druhej svetovej vojny. Referendový výsledok v Holandsku nás neprekvapil, politikov však zaskočil výsledok britského referenda o odchode Británie z EÚ, mnohým tiež vyrazila dych voľba republikánskeho kandidáta na amerického prezidenta a napokon aj odmietnutie talianskych občanov zmeniť v referende ústavný systém, na čo reagoval taliansky premiér demisiou a prezident Mattarella musel vymenovať novú vládu. Nikto nepochybuje, že spomínané politické otrasy budú mať v ďalších rokoch negatívny vplyv na vývoj slovenskej ekonomiky, keďže sme integrálnou súčasťou európskeho hospodárskeho priestoru.

■ NAŠE POČTY

Podľa záverečného účtu Eurostatu sme za rok 2015 dosiahli deficit verejných financií na úrovni 2,97 percenta HDP, čo bolo viac ako priemer EÚ a eurozóny, a deficit verejného dlhu na úrovni 52,9 percenta, čo bolo menej ako priemer EÚ a eurozóny. V závere roka 2016 však boli tieto údaje revidované – deficit verejných financií na 2,7 percenta a deficit verejného dlhu na 52,4 percenta, čo vytvorilo reálne podmienky na vyrovnaný štátny rozpočet už v roku 2019.

Druhá vláda premiéra R. Fica schválila na konci roka 2015 štátny rozpočet na rok 2016 s rozpočtovým deficitom 1,93 percenta, čo vo finančnom vyjadrení predstavovalo rozpočtový schodok 1,97 miliardy eura. Zároveň sa dosiahol aj pokles verejného dlhu k HDP na 52,1 percenta.

Štátny rozpočet na rok 2016 počítal s rastom HDP na úrovni 3,5 percenta, s nezamestnanosťou 11,5 percenta a s infláciou 0,7 percenta. Do rozpočtu boli započítané výdavky na vládne sociálne balíčky a tiež valorizácia plátov vo verejnej a v štátnej správe vo výške 4 percentá. Všetky rezorty hospodárstva dostali menej peňazí, ako mali v roku 2015, pričom si vláda vytvorila rezervu na výdavky spojené s migračnou krízou aj na významné investície zo zahraničia.

■ POVOLEBNÝ VÝVOJ

V marci 2016 sa uskutočnilo parlamentné voľby. Na rozdiel od prieskumov priniesli nečakané výsledky, ktoré nesľubovali jednoduché a najmä nie skoré riešenie povolebných tajničky. Horúčkavité aj uponáhľané zásadby v opozícii nevyšli. Prekvapujúco rýchlo sa sformovala koalícia zostava najprv zo štyroch politických strán, ktorá sa neskôr zmenila na koalíciu vládu premiéra Fica z troch politických zoskupení: Smer-SD, SNS a Most – Híd. Vládna koalícia deklarovala proeurópsku orientáciu, čo potvrdilo jej Programové vyhlásenie, ktoré parlament schválil. Rozhodujúci vládný dokument sa opiera o štyri prierezové piliere, ktorými boli boj proti nezamestnanosti, prekonávanie regionálnych rozdielov, zmenšenie priestoru pre korupciu a politika funkčného štátu.

Počas celého roka 2016 sme dosahovali priemerný rast HDP na úrovni takmer 3,5 percenta, čo

bolo výrazne viac, ako bol priemer EÚ a eurozóny. Najväčší podiel na jeho raste mala však domáca spotreba pre klesajúcu nezamestnanosť

Mainstreamové médiá píšú o „Ficovom samite“, aby znevážili jeho pozitívne hodnotenia.

a narastajúce platy. Nepodarilo sa však zmenšiť pretrvávajúce regionálne rozdiely v životnej úrovni domácností, keď bratislavský región bol šiestym najbohatším v EÚ, dokonca pred Prahou a Parížom, zatiaľ čo ostatné regióny nedosahujú priemer EÚ.

Najväčším úspechom slovenskej vlády v minulom roku bol pokles nezamestnanosti, ktorý sa v druhej polovici minulého roka zastavil pod desiatimi percentami. Na trhu práce sme mali problémy s nedostatkom kvalifikovaných zamestnancov. Zrejme od školského roka 2017/2018 nastanú aj preto v našom vzdelávacom systéme zásadné štrukturálne zmeny.

■ FAKTORY RASTU

Ekonomiku Slovenska počas uplynulého roka ovplyvňovala menová politika ECB, ktorá do bankového systému nalievala „zlé peniaze“ za nízky úrok; tiež to boli klesajúce ceny energií, ktoré pomohli nášmu zahraničnému obchodu, ale aj dočerpánie peňazí z eurofondov, ktoré významnou mierou pomohli najmä dopravným investíciám.

Nadštandardne makroekonomické výsledky sa museli prejavovať aj v ratingovom hodnotení. Ten náš bol A plus so stabilným výhľadom, čo bola určite dobrá správa pre zahraničných investorov, z ktorých najviac potešila investícia automobilky Jaguar Land Rover.

■ POLROČNÉ VODCOVSTVO

Slovensko prebralo od 1. júla 2016 na pol roka predsedníctvo v Rade EÚ. Popri migračnej kríze bolo to tesne po júnovom výsledku britského referenda, ktoré prinieslo brexit. Obe spomínané krízy treba riešiť. Pokiaľ ide o migračnú krízu, Slovensko už odmietlo prerozdelenie stále väčšej masy migrantov na základe povinných kvót, čo sme napokon napadli aj na medzinárodnom súde v Bruseli. Z hľadiska budúceho vývoja ekonomiky je pre všetkých členov Únie najviac dôležitý asi najdrahší rozvod v dejinách európskeho kontinentu, ktorým je odchod Veľkej Británie z EÚ. Pre nepripravenosť britských vyjednávačov a nečakanú rezignáciu jej delegovaného diplomata bude trvať dlho, aj keď v závere minulého roka už britský parlament odsúhlasil harmonogram postupu, ktorý však pozná rokovacie mantinely. Británie chce mať naďalej prístup

na jednotný spoločný európsky trh aj za cenu platenia príspevkov do rozpočtu. Únia požaduje zachovať doterajší voľný pohyb občanov na

britský trh, ako aj ich občanov na starý kontinent. Európski politici zatiaľ odmietajú čokoľvek povedať, kým v súlade s Lisabonskou zmluvou a s jej článkom 50 Británie neoznámia Európskej rade svoj úmysel z EÚ vystúpiť. Samotné rokovanie potrvá viac ako dva roky. Objavili sa už aj dlhšie lehoty. Nikto však nepochybuje, že to zakýva tak britskou, ako aj európskou ekonomikou, menej s eurozónou, keďže Británie sa nestala členským štátom eurozóny.

■ BRATISLAVSKÝ SAMIT

Všetky stretnutia európskych politikov v Bratislave boli označené ako neformálne, keďže formálne sa organizujú len v Bruseli a v Luxemburgu. Najdôležitejším stretnutím bol samit lídrov dvadsiatich siedmich členských krajín EÚ, už bez Veľkej Británie, ktorého výsledkom bola bratislavská cestovná mapa. Z ekonomického hľadiska bolo najdôležitejšie stretnutie ministrov pre hospodárske a finančné záležitosti Ecofin, ktoré sa zaoberalo daňami, fondmi na podporu investícií a nezamestnanosti, ako aj možnosťami prehlbovania hospodárskej a menovej únie.

Počas stretnutia ministrov zahraničných vecí boli nosnou témou otázky globálnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky. V rámci stretnutia ministrov vnútra a spravodlivosti to boli najmä otázky riešenia migrácie a ochrany schengenského priestoru.

■ FINIŠ PREDSEDNÍCTVA

Politickým záverom nášho predsedníctva v Rade EÚ bolo decembrové stretnutie a spoločné vyhlásenie legislatívnych priorit EÚ na rok 2017, ktoré prvýkrát v histórii podpísali najvyšší predstavitelia troch inštitúcií – za Radu Európy R. Fico, za Európsky parlament jeho predseda M. Schulz a za Európsku komisiu predseda J. C. Juncker.

Tento písomný dokument obsahuje šesť konkrétnych oblastí, ktoré sa budú realizovať v tomto roku tak, aby občan Únie poznal hmatateľné výsledky. Na sklonku slovenského predsedníctva v Rade EÚ sa v Bruseli stretli lídri členských štátov na poslednej vlajšej schôdzke – dokonca aj za prítomnosti predstaviteľov piatich afrických štátov. Dôvodom bolo vytvorenie nového fondu EÚ na podporu investícií v Senegale, Mali, Nigérii, Etiópii a Nigérii. Samozrejme, európski politici

neobišli ani otázky migrácie, diania v Sýrii, asociáciej dohody s Ukrajinou a prípravy na budúce rokovanie s Britániou.

Počas slovenského predsedníctva v Rade EÚ sa nám v oblasti ekonomiky podarilo dosiahnuť viacero úspechov, z ktorých treba spomenúť rozšírenie Európskeho fondu na strategické investície na prospech mladých podnikateľov, prispeli sme k energetickej bezpečnosti EÚ a tiež k zrýchleniu ratifikácie Parížskej klimatickej dohody.

Šéf európskej komisie J. C. Juncker zhrnul hodnotenie slovenského predsedníctva v Rade EÚ lapidárne, ale výrečne: Majstrovsky zvládnuté!

■ PROGNOZA VÝVOJA

V tomto roku očakávajú ekonomickí analytici rast HDP v SR medzi 3,3 až 3,5 percenta, pokles nezamestnanosti pod deväť percent, nárast inflácie na úroveň viac ako jedno percento a priemernú mzdu okolo 950 eur. Prvý raz v histórii sa očakáva, že na konci roka prekročíme 80-percentnú hranicu priemerného HDP na obyvateľa v Únii, a tak môžeme dobehnúť susedné Česko.

Uvedené údaje nám dovolili zostaviť štátny rozpočet SR na rok 2017 s deficitom 1,29 percenta HDP, s perspektívou jeho prebytku v roku 2019. Treba povedať, že spotreba domácností sa bude na raste HDP podieľať najviac ako dôsledok znižovania nezamestnanosti a zvyšovania miezd nielen v súkromnom, ale aj v štátnom sektore. Európska komisia zaradila náš rozpočet medzi päť najlepších v Únii. Aj preto pri jeho schvaľovaní v parlamente sa nevyskytli takmer nijaké zásadné rozporné stanoviská.

Spomínané makroekonomické ukazovatele však môže ovplyvniť celý rad už spomínaných politických udalostí. V tomto roku budú voľby vo Francúzku, v Nemecku

Pre Slovensko je dôležitá politická stabilita terajšej koalíciej vlády, v ktorej sa v tomto roku zatiaľ nepredpokladajú personálne zmeny. Keďže sme súčasťou európskeho a eurozónového priestoru, bude mať zásadný vplyv na vývoj spomínaných makroekonomických ukazovateľov aj menová politika ECB, ktorá naďalej ráta s nízkymi až so zápornými úrokovými sadzbami a s pokračovaním kvantitatívneho uvoľňovania pri nižších objemoch peňazí.

JAZYK A DOROZUMIEVANIE SA

Pod manipuláciou rozumieme akékoľvek vopred stanovené cieľavedomé konanie, ktorého zámerom je, aby jedinci, príp. skupiny ľudí prijali isté myšlienky, názory, postoje, ale aj spôsoby konania pre vlastné závery manipulátora, t. j. osoby, ktorá manipuluje. Odborná literatúra ponúka rôzne klasifikácie manipulačných techník, ktoré sa uplatňujú (nielen) v mediálnej komunikácii.

Manipulácia v komunikácii

Napríklad E. Jaššová (2014) uvádza ako techniky manipulácie zamlčovanie informácií, skresľovanie pravdy, zverejňovanie neoverených informácií, insinuuie (úmyselné vzbudzovanie podozrenia o konkrétnej osobe, príp. ohováranie), škandalizácia, marginalizácia, apriorizmus (prijatie vopred stanoveného postoja), manipulácia inteligencie, bagatelizácia (zľahčovanie), manipulácia prostredníctvom prekladov, manipulácia pomocou titulkov a perexov a iné. G. Beck (2007) vo svojej knihe pracuje s tridsiatkou manipulačných techník, a to technikou aktualizácie, asociácií, atraktivity, autority, disonancie, fixácie, hypnózy, charizmy, imunizácie, intríg, jazykovej manipulácie, kazateľskej techniky, kontrastov, lichotenia, obetného barančeka, obrazu nepriateľa, poverčivosti, priateľstva, snov, súcitu a ďalšími manipulačnými technikami. Aj keď ide o rozličné spôsoby manipulovania jedincami, príp. skupinami ľudí; uvedené techniky sa používajú s dosiahnutím rovnakého cieľa, a to presvedčiť a ovplyvniť. Ktorá technika bude uplatnená, závisí od situácie a cieľových osôb (obetí manipulácie). Mediálne stvárnovanie migračnej, resp. utečeneckej problematiky si vyžiadalo pod vplyvom rôznych vonkajších faktorov (napr. zvýšenie dopytu na mediálnom trhu, politická a náboženská ideológia a i.) použitie viacerých manipulačných techník. Pozornosť koncentrujeme na techniku vytvárania obrazu nepriateľa, ktorá podčiarkuje rozdielnosť medzi dvoma skupinami ľudí a ako kritérium výberu odlišných asociácií dominuje negatívnosť. Vysokou mierou používania sa vyznačujú pojmy s negatívnou konotáciou, obrazné pomenovania, prirovnania a metafory na vytváranie (i) falošných predstáv. S technikou obrazu nepriateľa sa spája technika kontrastu. Uvedená technika sa vyznačuje prezentovaním odlišností medzi dvoma, príp. viacerými skupinami, pričom v tomto procese sa takisto vyzdvihujú pozitívne vlastnosti skupiny, ktorá sa porovnáva, s apelom na negatívne stránky druhej skupiny.

Prísun vysokého množstva informácií bráni hlbšiemu zamysleniu sa nad skutočnou výpovednou hodnotou prezentovaných informácií, v dôsledku čoho prijímatelia informácií ľahšie podliehajú použitým manipulačným technikám. Čím viac informácií sa dostane k recipientom, tým sa znižuje pravdepodobnosť, že dôjde k ich overovaniu. A v konečnom dôsledku aký obraz si vytvoríme o svete a do akej miery budeme podliehať manipulácii zo strany médií, závisí od nás.

Annamária GENČIOVÁ,
Katedra slovenského
jazyka a komunikácie FF UMB
v Banskej Bystrici

NA MARGO

Prevenia nezaškodí

Vtáčia chrípka je nákazlivé ochorenie, ktoré infikuje najmä vtáky. Ide o chorobu, ktorá za určitých výnimočných okolností môže prekonať medzidruhovú bariéru a môže sa ňou nakaziť aj človek alebo iný cicavec.

Príznaky vtácej chrípky sú podobné príznakom bežnej chrípky – je to teplota, kašeľ, škriabanie v krku, svalové bolesti, zápal spojiviek a zápal pľúc. Najvyššou formou príznakov prípadnej nákazy je akútna dychová nedostatočnosť a iné stavy bezprostredne ohrozujúce život infikovaného. V tomto období treba pomôcť organizmu minimalizovaním stresu, dostatočnou spánku a dostatočnou konzumáciou prírodných vitamínov a iných prospešných látok, ktoré obsahuje zelenina a ovocie. Dokonca je dobré doplniť pitný režim o niektoré z druhov minerálov.

Vtáčia chrípka síce nie je prenosná na človeka, ale opatrnosti nikdy nie je dost'. Najmä v bežnom chrípkovom období, keď už len návšteva všeobecného lekára z dôvodu predpisania bežných liekov môže spôsobiť ochorenie.

Aby sme zamedzili infekcii, mali by sme si umývať ruky pred akýmkoľvek jedlom, pred prípravou jedla, po použití toalety, po kýchnutí, pred návštevou chorej osoby, ako aj po nej, po príchode do práce i z práce domov a, samozrejme, vždy, keď máme ruky viditeľne špinavé.

Malý kurz účinného umývania rúk určite nezaškodí. Pustíte si čistú teplú vodu a namočte si do nej ruky. Použite mydlo. Dôležité je, aby ste ruky o seba silno trelí a aby ste nevynechali nijaké miesto na nich. Vedeli ste o tom, že väčšina z nás má tendenciu si umývať len jeden palec? Treba si umyť si oba palce! Nezabúdajte na také miesta ako priestory pod nechtami, hodinkami či šperkami, kde sa zhromažďujú aj milióny choroboplodných zárodkov. Nezabúdajte, že jedným z najnečistnejších predmetov je aj váš mobilný telefón. Prekvapí vás zistenie, že pod vašim prsteňom je v skutočnosti toľko baktérií ako ľudí v celej Európe! Opláchnite si ruky čistou vodou.

Poriadne si usušte ruky, najlepšie papierovou utierkou na jedno použitie, ktorú hneď môžete zahodiť. Dôležité je, aby ste mali ruky úplne suché, pretože vlhké ruky šíria tisíckrát viac choroboplodných zárodkov ako suché ruky. Keďže je potrebné umývať si ruky niekoľkokrát za deň, používajte jemné mydlo či vlhčiacu prípravku, čím ostanú vaše ruky hebké.

V rodinách je veľmi vhodné urobiť osvetu deťom a pripomenúť im základné hygienické návyky. (ib)

Ohnisk vtácej chrípky pribúda zo dňa na deň – a nielen na Slovensku

Nebezpečná hrozba má kód H 5

Ivan BROŽÍK – Foto: Emil SEMANCO

Večerné spravodajstvo prináša ďalšiu informáciu – „nové tri ohniská nákazy vtácej chrípky práve pribudli na južnom Slovensku“. Národné referenčné laboratórium pre aviárnu influenzu (vtáčiu chrípku) vo Zvolene pri tamomšom Veterinárnom ústave preberá ďalšie a ďalšie vzorky uhynutých vtákov.

Fedor Čiampor (viroológ) ponúkol zaujímavú informáciu – podľa neho chrípka ako ochorenie, ktoré pozná vari každá rodina u nás, pôvodne ani neexistovala. Existovala iba vtáčia chrípka. Tá sa kedysi dávno v Číne preniesla na doma chované prasatá, v nich zmutovala a až potom ľudia začali laborovať s tým, čomu dnes hovoríme jednoducho – chrípka.

„Tak akosi vznikli tri základné kmene ľudskej chrípky pod označením H1 až H3,“ dopĺňa medicínsky odborník. Čitatelia si určite všimli, že pri označení vtácej chrípky sa používa kód H5.

Príznaky ochorenia sú neklamnú. Sú takmer totožné aj u ľudí, aj u hydiny a vtákov. Chrípka sa začína zápalom horných dýchacích ciest, dostavia sa vysoké horúčky, vírusy zvyšujú citlivosť slizníc na bakteriálne infekcie, ktoré môžu spôsobiť aj ťažšie formy zápalu pľúc. Zaujímavé je, že ak už sa človek nainfikuje vírusom vtácej chrípky, ako sa stalo v roku 2005, nie je šíriteľom nákazy pre ďalších ľudí v jeho okolí, napríklad v domácnosti.

■ ZÁSADNÝ OMYL

Zvykne sa vraviť, že sa šíri epidémia vtácej chrípky. To však – napodiv, nie je pravda. „Vírus sa šíri medzi vtákmi. O epidémii možno hovoriť iba vtedy, ak by sa šíril aj medzi ľuďmi,“ upresňuje pojmy epidemiologička Zuzana Krištúfková. Dodáva tiež, že ten vírus, ktorý sa momentálne šíri medzi vtákmi, nebol doteraz zaznamenaný ako prenosný na človeka. To však neznamená, že dôrazné ochranné opatrenia a naria-

Mnohé vtácie druhy sú premožené a zvyknuté na prítomnosť ľudí, čo ich kŕmia.

denia úradov nie sú namieste. Naopak, aj priebeh nákazy v roku 2005 ukázal, že ochrana zdravia ľudí a ich hygiena sú v tomto období mimoriadne dôležité. V spomínanom roku sa totiž ochorenie šíri aj prostredníctvom ľudí, ktorí boli v najužšom kontakte s kontaminovanou hydinou.

■ PLIAGA SA ŠÍRI

Počet nakazení podľa riaditeľa Štátnej veterinárnej a potravinovej správy Jozefa Bireša stúpa. Ide najmä o labute, ktorých populácia je premožená. V laboratóriu sú už však aj vzorky iných druhov vtákov. V prípade labutí je preto vhodné nevyhľadávať s nimi kontakt, neprikrmovať ich a najmä nevodíť k nim deti. Chovatelia by mali zabrániť doma chovanej hydine v kontakte s voľne žijúcim vtáctvom. Dá sa to

pomocou ochranných sietí alebo nevypúšťaním tejto hydiny na voľnú pastvu.

Regionálne veterinárne a potravinové správy (RVPS) spravidla nariaďujú v ochrannom pásme troch kilometrov od ohniska nákazy vykonať súpis hydiny, holubov a vtákov chovaných vo voliérach alebo klieťkach. Nariaďujú tiež vykonať preventívne opatrenia na zabezpečenie bezpečnosti takýchto chovov. Patrí k nim zamedzenie kontaktu doma chovaných zvierat s voľne žijúcim vtáctvom, ale aj zákaz napájať zvieratá zo zásobníkov povrchových vôd, ktoré mohli kontaminovať voľne žijúce nakazené vtáky. Nariaďuje sa tiež používanie osobných ochranných pomôcok pri manipulácii s vtáctvom a nahlásiť akékoľvek podozrenie na chorobu.

Chrípkový vírus dorazil z Hongkongu do Európy za dvadsať rokov

Nákaza šarapatí v prírode i v chovoch

Text a foto: Ján ČERNÝ

Prípady výskytu vtácej chrípky hlásili v uplynulých týždňoch nielen z viacerých oblastí Rakúska, ale aj z Nemecka, zo Švajčiarska, z Chorvátska, zo Slovinska, z Francúzska, Rumunska, Maďarska, Poľska, Dánska či Holandska. Dá sa povedať, že vtáčia chrípka je všade, Slovensko nie je nijaká výnimka.

Takéto obrázky sú neklanným znakom, že nákaza je nablízku.

V Rumunsku bolo vydané rozhodnutie o zriadení trojkilometrovej ochrannej zóny a desaťkilometrového monitorovacieho pásma okolo inkriminovaných lokalít. V organizme uhynutej labute z rumunského mesta Konstanca sa potvrdila prítomnosť vírusu vtácej chrípky H5N8. Rumun-

skí veterinári sú v pohotovosti pre obavy z tohto ochorenia už od konca minulého roka, keď v Maďarsku museli utrátiť celé chovy hydiny.

■ CHRÍPKOVÝ DIREKT

Maďarsko schytilo silný úder. Na juhu krajiny sa nákaza vtáčou

chrípkou objavila už v roku 2006; vtedy išlo o vírus H5N1, ktorý bol nebezpečný aj pre ľudí. Nákazu hydiny vírusom vtácej chrípky H5N8, ktorá pre ľudí neznamená riziko, potvrdili v tomto období laboratóriá zatiaľ v piatich maďarských obciach. Prvý prípad odhalili začiatkom novembra v Slovenskom Komlóši v Békešskej župe. Museli tam utrátiť deväťtisíc moriek. Nasledovala kačacia farma v Kiskunmajsi v Bácsko-malokumánskej župe. Nákaza sa rozšírila z tejto oblasti aj do obcí Bugac, Kisszállás a Kelebia.

Česká štátna veterinárna správa spolu so samosprávami obcí musia rozhodnúť o tom, z ktorých drobných chovov v oblastiach postihnutých vtáčou chrípkou hydiny utratia. V rámci desaťkilometrového rozhrania ohnisk vtácej chrípky na južnej Morave žije zhruba stopäťdesiat tisíc kusov hydiny. Po likvidácii nakazených chovov v mestách Ivančice a Moravský Krumlov v Juhomoravskom kraji museli pracovníci veterinárnej správy obísť tiež ďalšie drobné chovy v postihnutej lokalite, ktoré nie sú v evidencii. Vírus vtácej chrípky sa šíri najmä trusom, vysvetlil riaditeľ odboru ochrany zdravia zvierat českého Ústredia štátnej

Až do odvolania zakázu RVPS presun hydiny a iného vtáctva z chovov, manipulácie s podstielkou a trusom bez povolenia, zakázané je tiež zhromažďovať hydinu alebo iných vtákov.

■ ÚRADNÉ OPATRENIA

Štát v takejto situácii nariaďuje majiteľom a držiteľom hydiny a vtákov, aby bezodkladne oznámili na RVPS akékoľvek príznaky vtácej chrípky pri hydine, holuboch a iných vtákoch chovaných v zajatí. Má sa tak stať vtedy, ak výrazne prestanú prijímať krmivo a vodu (o viac ako dvadsať percent), klesne znáška vajec (o viac ako päť percent) a tento stav trvá dlhšie ako dva dni; týždenná miera úhynu je vyššia ako tri percentá alebo sa objaví akýkoľvek klinický prejav či posmrtná zmena, ktorá svedčí na vtáčiu chrípku. Počas šírenia nákazy je možné nakupovanie hydiny len z registrovaných fariem so stálym veterinárnym dozorom a nakúpenú hydinu je nevyhnutné umiestniť do priestorov, ktoré boli vopred vyčistené a dezinfikované. Úradne sa tiež prikazuje minimalizácia počtu ľudí, ktorí prichádzajú do styku s hydinou.

„Aj keď doteraz nebol potvrdený prenos tejto vtácej chrípky na človeka, opatrnosti nikdy nie je dost,“ upozornila aj ministerka pôdohospodárstva Gabriela Matečná. Obyvateľom Slovenska odporúča najmä vyhýbanie sa kontaktu so živou hydinou a s vtáctvom a dôkladné tepelné spracovanie potravín z hydiny, minimálne pri teplote sedemdesiat stupňov Celzia a dĺžke aspoň dvadsať minút. Tiež radí konzumáciu dostatočného množstva zeleniny a ovocia, dodržiavanie pitného režimu a po porade s obvodným lekárom treba zväziť aj očkovanie proti chrípke.

„Nemáme dôvod na paniku, ale obozretnosť je namieste,“ pripomenul ústredný riaditeľ Štátnej veterinárnej a potravinovej správy Jozef Bireš. „Vírus cirkuluje vo voľne žijúcom vtáctve a môže sa objaviť v ktorejkoľvek časti Slovenska,“ upozornil.

veterinárnej správy Petr Šatrán. „Môže to byť tiež kontaminovaným krmivom, vodou, podstielkou. Vírus vo vonkajšom prostredí pomerne dlho prežija, môže to byť aj niekoľko mesiacov,“ doplnil Petr Šatrán. V Česku sa vtáčia chrípka objavila až po takmer desaťročí.

■ POHOTOVOSŤ V RAKÚSKU

V organizmoch piatich uhynutých voľne žijúcich vtákov, ktoré našli na brehoch Bodamského jazera v rakúskej spolkovej krajine Vorarlbersko, sa nachádzal podtyp vírusu H5N8 spôsobujúci vtáčiu chrípku. Prvý prípad vtácej chrípky, respektíve prítomnosti vírusu H5N8 v organizme uhynutej čajky, hlásili z Horného Rakúska, konkrétne z Gmundenu, kde operenca našli bez známok života. Veterinári reagovali na tento prípad preventívnym rozšírením jestvujúcej povinnosti chovateľov držať hydinu pod strechou aj na okresy Gmunden, Vöcklabruck a Kirchdorf. Viac ako stovku uhynutých vodných vtákov objavili počas víkendov aj na brehoch Bodamského jazera vo Švajčiarsku a v Nemecku. V Maďarsku museli utrátiť až deväťtisíc kusov moriek.

Prípady vtácej chrípky hlásili už skôr aj z Poľska, Chorvátska a zo severonemeckej spolkovej krajiny Šlezvicko-Holštajnsko, informoval rakúsky verejnoprávny rozhlas ORF. Početnejší výskyt ochorenia súvisí podľa odborníkov s faktom, že sa divoké vtáctvo presúva smerom na juh. Prísľušné rakúske úrady vnímajú ako absolútnu prioritu zabrániť prenosu infekcie na hydinu.

V Európe nahrádzame národné kultúry „univerzálnym modelom“ Kultúra by mala byť bez prívlastkov

Maroš M. BANČEJ – Ilustračné foto: Emil SEMANCO

Keď sa v druhej polovici dvadsiateho storočia naplno prejavila sila moderných technológií a dramaticky vzrástla všeobecná dostupnosť populárnej kultúry aj pre obyvateľov vtedy ešte takzvaného „východného bloku“, brala to väčšina ľudí v bývalom Česko-Slovensku ako kladný proces. Jednotlivé sféry umenia sa aj napriek železnej opone obohacovali a zdalo sa, že dejinne nevyhnutný európsky „spoločný dom“ prinesie pre kultúru – až na výnimky, samé pozitíva. Dnes sme svedkami snáh o akúsi „paneurópsku kultúru“, kde slovíčko „národný“ je čoraz viac nežiaduce.

Prelom šesťdesiatych a sedemdesiatych rokov bol pre vtedajšiu česko-slovenskú kultúru mimoriadne dôležitý. A nielen pre ňu. Aj ostatné štáty takzvaného východného bloku zažívali kultúrny rozmach a aj napriek mocenským tlakom, u nás nazvaných normalizácia, vznikali v hudbe, literatúre či vo výtvarnom umení diela, ktoré boli právom vo vtedajšom kultúrnom svete považované za novátorské a umelecky mimoriadne kvalitné.

■ SILA ROZMANITOSTI

Na sklonku 20. storočia, v čase, keď populárna kultúra začala v mediálnom priestore valcovať ostatné sféry umenia, bola jedným z hlavných nosičov masovej kultúry popri filme populárna hudba. Keď sa napríklad v sedemdesiatych rokoch začala presadzovať čoraz viac aj na Západe vtedajšia silná maďarská, ale aj poľská či česko-slovenská rocková scéna, anglický Melody Maker napísal: „Nové prúdy v rocku prichádzajú z Východu...“

Už predtým, v roku 1965, zahviezdil na oskarovom nebi

slovenský film Obchod na korze, o rok nato Menzlove Ostro sledované vlaky a svoje železka v kultúrnom ohni mali v podstate všetky krajiny v už spomínanom východnom bloku. Občas boli autori z druhej strany železnej opony postrčení na výslnie z politických dôvodov, ale hlavnú úlohu väčšinou hrala umelecká kvalita. Už vtedy sa totiž začal prejavovať neustále rastúci tlak zámožného zábavného priemyslu, najmä filmového, a tak Európa podvedome a správne siahala po inšpiráciách z vlastného kontinentu, aj keď išlo o krajiny „ideologicky antagonisticke“. Uplne samozrejme sa hovorilo o česko-slovenskej filmárskej škole, poľskej výtvarnej avantgarde či spomínanom maďarskom prúde rocku. V osemdesiatych rokoch už vo vzduchu viselo veľké očakávanie. Otázka neznala, či sa zmení spoločenský poriadok, ale kedy k tomu dôjde?

■ PODOZRIVÝ PRÍVLASTOK

Vráťme sa však po časovej osi naspäť, teda do čias, keď v Európe v 18. a 19. storočí vznikali, prípadne

upevňovali sa v dôsledku prirodzeného národného sebauvedomenia národné štáty. Národno-oslobodzovacie hnutia začínali práve kodifikáciou jazyka, dôkazom čoho sú štúrovi na Slovensku ako základný integrujúci faktor. Teraz je asi namieste poskytnúť zavedenú definíciu národnej kultúry. Národná kultúra je komplexným systémom zahrňujúcim vieru, umenie a poznanie, ktoré sa odovzdáva tradíciou, a človek preberá tieto veci ako člen spoločnosti. Je to rešpektovaná a nenapadnuteľná definícia, niekoľko desaťročí rešpektovaná nielen v Európe. Lenže v druhej polovici deväťdesiatych rokov sa náhle niečo zmenilo. Slovíčko „národný“ sa ocitlo na nepísanom indexe. Hovorilo sa o európskych kultúrnych hodnotách, a pritom bola reč iba o globalizovanej komerčnej masovej produkcii, plnej scestných pseudoteórií od gender a feministických až po dühové či „multikulti“ úlety rôznych autorov, štedro dotovaných z čudných, náhle sa objaviacich fondov či nadácií. Národné sa pomaly, ale isto stávalo podozri-

vým. Napríklad Národné literárne centrum sa potichučky zmenilo na Literárne informačné centrum, a tak by sme mohli pokračovať. Národnú kultúru, takpovediac so škripaním zubov začali istí hlásatelia nových európskych poriadkov obmedzovať nanajvýš tak na folklór, podľa možnosti muzeálne zakonzervovaný, a tým odsúdený na postupnú atrofiiu.

■ VITÁLNY MODEL

Je načase vyčistiť súčasný, európskou byrokraciou forsírovaný slovník, v ktorom je čoraz intenzívnejšie slovo národný obmieňané v médiách inými termínmi. Vyberte si: nacionalistický, xenofóbny, populistický až extrémistický či dokonca fašistický. Teórie o nastupujúcej „európskej kultúre“ sú scestné. Tá tu totiž dávno je. Vychádzajú z rímskeho práva, gréckej filozofie a zo vzdelanosti a židovsko-kres-

ťanskej duchovnej bázy. A ešte jeden exkurz do definícií: kultúrou podľa antropológov sa chápe celkový spôsob života človeka, celkový odkaz, ktorý jednotlivec získava z vlastnej skupiny. Každá spoločnosť sa snaží zachovať samu seba do budúcnosti ako každý živý organizmus. Je to také ťažké pochopiť? Je pre Slovákov národná kultúra povolená iba odiaľ potiaľ a aj to oplývajúca rôznymi exponentmi z čudných mimovládnych organizácií, pričom francúzske či britské, ale aj nemecké kultúrne dedičstvo sa berie ako samozrejmosť? Dovoľujem si povedať, že v súčasnom zlomovom kvase máme jedinou možnosť. Alebo bude Európa harmonickým a navzájom sa obohacujúcim spoločenstvom národných kultúr, alebo nebude. A určite nie v takom stave, v akom ju, našťastie, ešte stále vnímame.

Dôležitý kameň v mozaike

Ján Beňo: Stratená romanca, Vydavateľstvo SSS, Bratislava 2016

KNIHA TÝŽDŇA

Sú obdobia v našich dejinách, ktoré v spisovateľskom stvárnení odrážajú pomerne presne duch doby. Medzi také patrí aj kontroverzné obdobie takzvaného združstevňovania. Kým sa pred novembrom táto téma ponímala ako ideologicky motivovaný námet na väčšinou oslavné budovateľské prózy, teraz nastal čas, keď sa môžu autori pozrieť na danú tému reálne. Bohužiaľ, kníh s podobným kritickým pohľadom na minulosť spred vyše šesťdesiatich rokov vychádza u nás poskromne. Lenže nielen preto je dielo prozaika Jána Beňa zaujímavým knižným počinom.

Hlavný hrdina knihy je mládenec Tomáš. Do detstva mu osudovo zasiahol koniec druhej svetovej vojny a ako študent gymnázia si začína uvedomovať dejinný vír, ktorý sa na Slovensku rozpuťal po februári 1948. Tomáš je bytostne zrastený s rodnou dedinou Vodničkou a najmä s okolitou prírodou, ako aj s roľníckou prácou. Zároveň však ako študent gymnázia sa dostáva ku knihám, ktoré vtedajší ospevovaný sovietsky vzor ukazujú v pravdivom, nelichotivom svetle. Do toho prichádza nočná mora samostatne hospodáriacich roľníkov z päťdesiatych rokov – kolektivizácia. Beňo s citom vykresľuje atmosféru vtedajšieho vidieka, strach a neistotu ľudí, ktorých mocenská komunistická mašinéria tlačí do kúta. Ako kontrast autor zakomponoval do svojej prózy citové záchvevy a prvé lásky mladého hrdinu. Sú na dnešok podávané doslova cudne, ale s prozaickou istotou a invenciou. Jednoducho, čitateľ nemôže nedržať prsty mladému vnímavému mužovi, ktorý si hľadá miesto v ideologicky čoraz tuhšie zošňurovanej dobe. Postavy knihy sú podávané plasticky a dôveryhodne, Beňo s istotou prechádza od realizmu k ľahkej poetickej štylizácii a naspäť. Ak sa chce napríklad dnešný dvadsiatnik či tridsiatnik prostredníctvom umeleckého textu oboznámiť s časmi minulými, ťažkými, ale ešte nie tak veľmi vzdialenými, má na to jedinečnú príležitosť.

(mab)

MEDAILÓN

Ak raz niekto napíše Zlatú knihu slovenského folklóru, zopár mien tam bude uvedených veľkými písmenami. Medzi tých zvyraznených folkloristov sa nesporne zaradi aj zakladateľ umeleckého súboru Lúčnica, jej umelecký vedúci a choreograf, tanečník, režisér a pedagóg prof. Ing. Štefan Nosál.

Nestor slovenského folklóru

Narodil sa 20. januára 1927 v rodine výpomocného horára vo veľkom poľsi Poľany v Hriňovej. Najväčšiu zásluhu na tom, že sa jeho život nezviazal s hriňovskými lazmi, že tu nezostarol zodratý tvrdou robotou a nepoznaný, mal jeho otec. On rozhodol dať synov do škôl, čo bolo na tú dobu odvážne. V roku 1947 sa začalo vo veľkom budovať, stavať, a tak sa Štefan Nosál zapísal na „stavarinu“. Už počas vysokoškolského štúdia bol tanečníkom v Lúčnici. Po promócií učil iba pol roka a potom zavesil „stavarinu“ na klinec a venoval sa iba tancu. Za krátky čas sa vypracoval z tanečníka na choreografa a umeleckého šéfa nášho najznámejšieho folklórneho súboru. Ľudovému tancu sa potom venoval profesionálne. Významnou mierou prispel k vybudovaniu tanečného súboru Lúčnice, k jeho organizačnej stabilizácii a umeleckému rastu. Ako umelecký vedúci a choreograf ovplyvnil umelecký vývoj súboru, vytvoril svojský štýl prekomponovania pôvodných ľudových tancov a ich umeleckej javiskovej štylizácie. Jeho taktovkou prešlo vyše šesťsto tanečníkov a vychoval vyše tridsať profesionálnych choreografov. Dôverne poznal autentický folklórny materiál a stvárnil ho divácky príťažlivým, ale umelecky náročným spôsobom. Jeho tvorba obsahuje choreografie od umeleckého stvárnenia pôvodných ľudových tancov s jednoduchým námetom až po väčšie štylizované celky. S Lúčnicou navštívil mnoho štátov sveta. Nestor slovenského folklóru Štefan Nosál sa v týchto dňoch dožíva významného jubilea – deväťdesiatich rokov. V mene redakcie SNN mu srdečne blahoželáme!

(mab)

HUMORESKA

Ľudia v mojom veku, teda päťdesiat rokov a nejaký ten piatok navyše, zažili už všeličo. Zmenami štátneho zriadenia počnúc a zmenami stavov – slobodný, ženatý, rozvedený, končiac. Ani také globalizácia nevyvedie našinca z miery. Jednak sa jej – podobne ako krčovým žilám – v podstate nedá vyhnúť a jednak tu máme na zmiernenie šoku takzvané oficiálne kultúrne dedičstvo. UNESCO nám tam zaradilo fujaru a naše ministerstvo trebárs takú terchovskú muziku. Hneď sa našincovi ľahšie dýcha, keď vie, že aj tí hore myslia na rodnú postać. Lenže mne sa zdá, že z hry vypadla dôležitá inštitúcia hodná zreteľa, a tou je

tradičná slovenská krčma. Ja viem, riskujem svoju dobrú povest' pravidelnými odvolávkami na túto inštitúciu, ale ruku na srdce, prípadne na pohár – nie je krčma dôležitým,

ničnemu moru“. Ale s mierou aj prípadná malá neresť nie je prekážkou plnohodnotného života, o čom svedčia dejiny písané a najmä tie nepísané. Podmieneční pamätníci si iste

cenové“. Niekedy v tých časoch sa začali do popredia tísnuť anglické názvy pohostinských podnikov, pričom jednoznačne najväčšej obľube sa tešil „Pub“. Napríklad v Brati-

„pub“, tak sme vošli. Uvideli sme toľko omladiny, ktorá si ešte tykala s pubertou, až nám zraky prechádzali. Najmä mladé devy ťažko narábajúce s poldecákmi nás primáli k potupnému červenaniu sa nad našimi malými pivami. Skrátka, vrátim sa späť a na tomto mieste konštatujem, že tradičná slovenská krčma je hodná ochrany, aby nám ju napokon rôzne pubertálne „puby“ a „beerhausy“ načisto nevytláčili z bežného života. Veď kde sa dá slobodne zanaďovať na politikov, svokra či nepodarených potomkov, kde nájdete majstrov od maliara po inštalatéra ako v krčme. Ako vrahvieva karikaturista a výtvarník Kazo Kanala: Krčma moja, krč ma, až kým ma nevystrie...
Marek DANKO

Ako sa do krčmy volá, tak sa z nej ozýva

priam dejinným prvkom pre našincov? Veď kde sa usadili štúrovi po pamätnej vychádzke na staroslávny hrad Devín? V cukrárni to nebolo a v pizzerii tobôž nie. Samozrejme, aj krčmy majú svoje negatíva. Presne ako oheň, o ktorom ľudová slovesnosť výstižne hovorí, že je dobrý sluha, ale zlý pán. Ináč by naši baťkovia nezakladali spolky striedmosti a nehromžili proti „pále-

pamätajú, akými peripetiami slovenské krčmy prechádzali. Pohostinstvo, Občerstvenie, Jednota a podobné názvy z prednovembrových čias vystriedali v začiatkoch trhového chaosu onakvejšie názvy. ríklad začiatkom deväťdesiatych rokov stála v dedinke pri Piešťanoch „Trattória“ a konča Budmeric mali zasa „Dallas“, čo však nič nemení na tom, že išlo o štandardné „štvrté

slave známa krčma Slovak Pub je rovnako príhodná, ako keby bol v Dubline podnik s vývesným štítom Irish krčma.

Tajomstvo obľuby rôznych „pubov“ na Slovensku sme zrejme nedávno odhalili spolu s istým známym. Stretli sme sa po dlhšom čase a ako býva zvykom, rozhodli sme sa osláviť stretnutie nejakým tým pivom. Najbližšie bol akýsi

GLOSA

Nedávno ma potešilo, že som našiel staršiu zbierku slovenských ľudových balád. Sklamán som však bol z miesta, kde som dielo našiel – ležalo pri kontajneri. A pritom to, čo zrejme bolo pre niekoho zbytočnosťou, ba odpadom, v mojich očiach je poklad, svedčiaci o bôľoch i túžbach slovenského ľudu... Balady tiež možno vnímať ako fragmenty histórie; záznamy skúseností z čias, keď ľudia bez privilégií mohli prísť o život aj pre nepatrné prehrešky, tak ako opisuje balada Zabíli, zabíli dvoch chlapcov bez viny...

Zabudnuté poklady

Iné zasa obsahujú morali-zujúce posolstvo, ktoré rezonuje napríklad v balade V tom anglickom poli jedna krčma stojí, kde krčmárku potrestajú sťažitím hlavy za zotročenie anglickej princeznej. Alebo v balade Išli hudci horou, v ktorej nahnevaná matka zaklajie dcéru, za čo je prenasledovaná mukami vlastných výčitiek.

Tí, ktorí tieto dôležité pamiatky ľudovej kultúry vytvorili, museli znášať neľahké pomery s hrdosťou a úctyhodnou odolnosťou, pretože napriek búrlivým národnostným a sociálnym útlakom, vojnám či diktatúram usilovali sa o to, aby bohatstvo ľudovej slovesnosti, slovenská reč a kultúra prežili.

Balady tiež odrážajú vývin jazyka a kultúry slovného prejavu, vďaka čomu si zaslúžia pozornosť i z hľadiska jazykovedy. Na vysokú umeleckú a estetickú hodnotu ľudovej poézie často poukázal aj Ľudovít Štúr, a to i napriek výhradám svojho kamaráta Jána Kalinčiaka – on totiž ľudovú slovesnosť za pravý umelecký prejav nepovažoval.

V čase pôsobenia spomenutých národovcov sa národnými piesňami a baladami zaoberal aj ruský spisovateľ Nikolaj Vasilievič Gogol, ktorý vnímal národné piesne ako akési zrkadlá národného života podávajúce dôležité svedectvá o histórii národa. Český filológ Josef Jungmann zas zaradil baladu medzi vyššie básnictvo zvyraňujúce vznešenosť ducha. Tiež poukazoval na bohatú obraznosť ľudovej poézie, ktorá vraj napomáha, aby pamiatky ľudovej slovesnosti, najmä balady, sprostredkovali „vznešené ideály“. Neskôr potvrdil hodnotu balady i vedec a spisovateľ Štefan Krčméry, keď ju zaradil medzi najhlavnejšie literárne žánre. Jeden z Krčmeryho nástupcov na poli literárnej vedy doktor Cyril Kraus vo viacerých publikáciách tiež poukazuje na to, že balada patrila medzi najobľúbenejšie a najrozšírenejšie žánre ľudovej slovesnosti. A jej vplyv možno badať v umení dodnes.

S pochmúrnymi baladickými motívmi sa vlastne môžeme stretnúť nielen v dielach z nedávnej minulosti, ako napríklad v Švantnerových či Ondrejových novelách, poviedkach a románoch, ale i v dielach súčasnej literatúry, najmä v hororových príbehoch alebo v kinematografii, využívajúcej viaceré prvky príznačné práve pre balady – ako pôsobenie vyšších mocí, prudký a tragický spád deja, krvavé motívy či motív strašidelného domu známy aj z Bottovej Žltej lalie, inšpirovanej ľudovými príbehmi zo Záhrobia.

Pre tých, čo hľadajú na balady iba zberového papiera, očividne však majú ničotnú cenu, a tak končia pohodené pri smetných nádobách.

Pavol IČO

Geniálny slovenský Rusín matematicky definoval vynález polarografie
Profesor Ilkovič – svedectvo o našej vede

Ján ČOMAJ – Foto: archív SNN

Pripomenúť si vedca svetového mena, človeka, ktorému sa v skromných podmienkach podarilo objasniť výnimočný prírodný jav a definovať ho ako zákon polarografie, uviesť ho do života a ešte aj vychovať jednu veľkú generáciu vedcov v širokej oblasti fyzikálnych disciplín, považujeme za svoju prirodzenú povinnosť. Domnievame sa, že tým nielen uspokojujeme záujem jeho pokračovateľov, ale vyhovieme aj čitateľom, ktorí majú o vedu a naše miesto v nej i o osobnosti Slovenska trvalý záujem...

Takto sa začína úvod zaujímavej knihy o živote a mnohorakom – vedeckom, organizačnom, učiteľskom, popularizačnom – diele jedného z najznámejších slovenských vedcov druhej polovice minulého storočia, na ktorého je hanbou zabúdať. Pripomenuli nám ho RNDr. Stanislav Dubnička, DrSc., riaditeľ Laboratória teoretickej fyziky Fyzikálneho ústavu SAV a zástupca vlády v Spojenom ústave jadrového výskumu v Dubne (Ruská federácia), a doc. RNDr. Vladimír Ilkovič, vedúci pracovník Ústavu experimentálnej fyziky SAV v Košiciach. Kniha Profesor Dionýz Ilkovič, svetová osobnosť modernej fyziky vyšla vlni vo vydavateľstve Perfekt a stojí za pozornosť už aj tým, že ju napísali Ilkovičovi žiaci a neskôr spolupracovníci (jeden z nich dokonca synovec), čo sú dnes sami osobnosťami presahujúcimi slovenské hranice. Pravda, kniha je kniha – my máme pri stodesiatom výročí Ilkovičovho narodenia (1907 – 1980) nepomerne menší priestor.

■ RUSÍNSKY ROD

Ilkovič bol slovenský Rusín, druhý syn farára, pochádzajúceho zo starej dynastie gréckokatolíckych kňazov približne od roku 1720. Veľkú časť života prežil pre Rusínov a gréckokatolíkov v najhoršom čase: v socializme im vzali národnosť i náboženstvo. Politickým rozhodnutím urobili z Rusínov Ukrajincov a z gréckokatolíkov pravoslávnych...

Rusíni sú vitálna národnosť. Žijú v niekoľkých krajinách, dokonca i v zámorí – a nemajú svoj štát. Na Slovensku ich je najviac v prešovskom regióne. Ten so Zamagurím a Kysucami patril k oblastiam extrémne vysokého výšahovalctva. V pomere k Slovákom a našim menšinám bezkonkurenčne v tom vedú Rusíni. Dokonca aj v pomere k počtu iných etník majú asi absolútny primát – pred Ľmi, Škótmami, Talianmi, Židmi, Poliakmi... Mnohí sa stali známymi osobnosťami. Povedzme Michal Bosák z Okružleho. Z lode vystúpil v roku 1886 ako sedemnášťročný s čapicou a jedným kufrom. Povráva sa, že len s jedným dolárom vo vrecku. Aj ten mu hneď v prvej nocľahárni za morom ukradli... Keď mal tridsaťsedem založil v Olyphante prvú banku – onedlho bola najväčším slovenským bankovým domom v USA a po rokoch, už s mnohými pobočkami, figurovala v špičke amerického bankového sveta s emisným poverením na tlač nových dolárov. Inak by sa Michal Bosák nemohol v roku 1907 podpísať na desaťdolarovku a neskôr signovať aj päťdolarové a dvadsaťdolarové bankovky.

Známe sú aj osudy našich úspešných drotárov, jedna dielňa v New Yorku začiatkom 20. storočia vyhotovila drôtený plot okolo Central parku, a to nie je nijaká lúčka na prechádzky so psíkmi, obvod parku má päťdesiatdva kilometrov. Iná drotárska manufaktúra vymyslela a vyrobila prvé nákupné vozíčky pre supermarkety, ktoré o pár rokov zaplavili svet...

Vo svete najznámejším Rusínom je však Andy Warhol (pôvodným menom Andriaj Varchola), zakladateľ pop-artu. Rusnák, ako si sami hovoria, bol aj americko-kanadský podnikateľ a prvý predseda Svetového kongresu Slovákov Štefan Roman – uránový kráľ. V Toronte dal postaviť pre krajanov krásny chrám, v ktorom sa bohoslužby konali v gréckokatolíckom i rímskokatolíckom obrade, celý život podporoval snahu o slovenskú

Profesor Dionýz ILKOVIČ vo svojej pracovni, kde vznikli mnohé prevratné teórie.

štátnosť a dotoval emigrantské kruhy, ktoré sa o to usilovali.

V USA bol váženou osobnosťou aj metropolita Laurus z Ladomirovej (vlastným menom Vasiľ Škurla), najvyšší predstaviteľ pravoslávnej cirkvi v zahraničí. Nemožno zabudnúť na hrdinu druhej svetovej vojny Michala Stranku, seržanta americkej armády z Jarabiny, ktorý vztýčil so svojím družstvom víťaznú zástavu na ostrove Iwo Jima v Tichomorí, čo sa stalo predlohou na súsošie v Arlingtónskom cintoríne vo Washingtone...

Dlhý bol zoznam Rusínov, ktorí vynikli doma, národnými umelcami sa stali grafik Orest Dubay a maliar Dezider Milý, našu výtvarnú kultúru obohatili aj rusínski umelci Andrej Gaj, Mikuláš Dic, Štefan Hapák, Michal Čabala, Juraj Gavula, Dušan Sekela, Andrej a Miro Smolákovci, známi aj svojimi galériami v Prahe, Bratislave a Snine, Emil Semanco, kolážista, starosta Umeleckej besedy slovenskej a zástupca šéfredaktora týchto novin. Z duchovného života spomeňme blahoslavených biskupov Teodora Romžu, Vasiľa Hopku a Pavla Gojdiča, v Izraeli mu ako prvému biskupovi in memoriam dali titul Spravodlivý medzi národmi. Rusínsky pôvod majú vynikajúci neurochirurg Juraj Šteňo, nositeľ Pribinovoho kríža I. triedy, a Michal Šteňo, známy ortoped, filmový režisér Juraj Jakubisko, karikatúrista Fedor Vico, fotografka s medzinárodnými cenami Lucia Nimcová, dramatik Vasiľ Turok, spisovateľ Maroš Krajčák, herci Michal Hudák, Marián Čekovský a Milan Mňahončák, do politiky sa zapletli Rusíni Róbert Kaliňák, Ivan Mikloš a Miroslav Lajčák...

■ KRÁTKE CURRICULUM

Dionýz Ilkovič sa narodil v kňazskej rodine v Šarišskom Štiavniku ako druhé dieťa zo štyroch 18. januára 1907. Potom – až do zákazu gréckokatolíckej cirkvi 13. júna 1950 – otec Hilár štyridsaťtri rokov pôsobil v dedine Fulianka za Kapušankami pri Prešove. Dionýz mal harmonické a pestré detstvo, ako to v usporiadaných viacdenných rodinách býva. Na svoj vek bol vďaka prekvapujúco zod-

úmerne s napätím a prebieha elektrolyza. Prichádza však moment, istá hranica, za ktorou sa prúd ustálí aj pri zvyšovaní napätia, čo súvisí s polarizáciou elektródy. Tvar a parametre takto získanej krivky ukazujú, aké látky sú vo vzorke. Rýchly, praktický a lacný chemický rozbor. Mladý Ilkovič vypracoval aj dizertačnú prácu Štúdiom polarizácie ortuťovej kvapkovvej katódy pri elektrolytickom rozklade vody. Profesor Heyrovský v posudku napísal: „Prácu možno pre jej vedeckú originalitu, teoretickú i experimentálnu hodnotiť na výbornu.“

■ EPOCHÁLNY ZÁKON

Aj po získaní doktorátu ešte ďalšie dva roky Ilkovič pôsobil v Heyrovského polarografickom výskumnom programe. V tom čase mu vyšla štúdia The dependance of limiting currents on the diffusion constant, on the rate of dropping and on the size of drops v reprezentatívnom časopise Collection of Czechoslovak Chemical Communications. Obsahovala objav kvantitatívneho vzťahu medzi polarografickým difúznym prúdom (I), koncentráciou roztoku (C), difúznym koeficientom (D) a veľičinami, ktoré charakterizujú ortuťovú kvapkovú elektródu, ako sú Faradayov zákon (F), počet elektrónov, prijatých alebo odovzdaných jednou časticou pri elektrolyze (n), rýchlosťou prietoku ortuťovej kapilárou (m) a dobou existencie kvapky (t) v tvare $I = 0,63 \cdot n \cdot F \cdot C \cdot D^{1/2} \cdot m^{2/3} \cdot t^{1/6}$.

Tento nový zákon prírody, objavený Dionýzom Ilkovičom, vedcom zo Slovenska, je hodný toho, aby si ho každý mladý čitateľ, ktorý sa zaujíma o prírodné vedy, navždy uložil v pamäti. Uvedený fyzikálny vzťah je na celom svete známy ako Ilkovičova rovnica. Vo svete platí už osemdesiat rokov. Tak sa uvádza vo všetkých fyzikálnochemických a elektrochemických učebniciach teoretickej polarografie odvtedy dodnes. Heyrovský ju označil za základný zákon polarografie a napísal o ňom stručné, ale o to závažnejšie hodnotenie: „Po prvých exaktných zákonoch Faradayových z rokov 1833 až 1834 prináša iba Ilkovič o sto rokov neskôr dosiaľ najexaktnejší zákon 20. storočia. Tvrdí sa, že moderné fyzikálne teórie obyčajne neprežívajú dvadsať rokov. Ilkovičov teoreticky odvodený zákon je však teraz pevnejšie zakotvený ako kedkoľvek predtým, lebo prešiel ohňom diskusií, kritik a podrobných experimentálnych výskumov.“

Napriek takémuto vysokému odbornému hodnoteniu Ilkovičovho prínosu Jaroslav Heyrovský, keď mu v roku 1959 za objav polarografie udelili Nobelovu cenu, Dionýza Ilkoviča vo svojej prednáške z nepochopiteľných príčin nespomenul ani slovom.

■ ORGANIZÁTOR VEDY

Aj keď v odborných kruhoch bol a zostal Ilkovič pojmom, v širšej verejnosti sa už o ňom veľa nevie. Boli však časy, keď napriek svojej uzavretosti v laboratóriách a posluchárňach bol všeobecne známy. Po rozpade ČSR sa presťahoval do Bratislavy a do slovenského vedeckého života vstúpil vo februári 1940, keď ho vymenovali do funkcie prednostu Ústavu fyziky vtedajšej Vysokej školy technickej v Bratislave (dnešnej STU). Od jesene 1940 sa stal aj prednostom Fyzikálneho ústavu Prírodovedeckej fakulty UK, v rokoch 1942 – 1945 bol i dekanom tejto školy. Medzitým patril k iniciátorom založenia Slovenskej akadémie vied a umení, aj k osobnostiam, čo sa podieľali na prudkom rozvoji slovenského vedeckého života a vysokého školstva v čase, keď všade okolo zúrila druhá svetová vojna... Lebo Ilkovič nebol len vedec a profesor, ale aj organizátor, mal obrovské zásluhy v rozvoji slovenskej vzdelanosti v rokoch prvej Slovenskej republiky i po druhej svetovej vojne. Aj preto ho bolo treba spomenúť.

Okolnosti odhalenia pamätnej tabule Bernoláka na kaplnke Svätej Trojice Novozámocká kňazská i ľudská odysea

Text a foto: Helena RUSNÁKOVÁ

Meno Antona Bernoláka, rímskokatolíckeho kňaza, prvého kodifikátora spisovnej slovenčiny a vedúcej osobnosti Slovenského učeného tovaríšstva, je úzko spojené aj s mestom Nové Zámky. Tu v častých sporoch s vrchnosťou, ale aj v nedorozumeniach s farníkmi rozsiahleho dekanátu a najmä pri vyčerpávajúcej práci na svojom najväčšom jazykovednom diele prežil posledných šestnásť rokov života. Novozámčania si každoročne pripomínajú výročie narodenia i úmrtia tohto národného buditeľa a jeho socha je ozdobou Hlavného námestia.

Anton Bernolák zomrel po mŕtvici 15. januára 1813 ani nie päťdesiatročný a pochovali ho bez toho, aby o tom vedeli jeho najbližší spolupracovníci. V roku 1890 po zrušení cintorína farár Ján Fabián dal pozostatky A. Bernoláka a ďalšieho farára, zakladateľa školy M. Flengera, pochovať pri novozámockej kaplnke svätej Trojice.

NEBO SA OTVORILO

Pri príležitosti 110. výročia úmrtia Antona Bernoláka na priečelí tejto kaplnky Československá osvetová jednota odhalila v roku 1923 pamätnú tabuľu na jeho počesť. Túto udalosť zaznamenáva aj kronika prvej slovenskej ľudovej školy v Nových Zámkoch, ktorá bola otvorená v roku 1919, takto: „Slávnosť bola skvele zriadená, ale, žiaľbohu, špatné počasie pokazilo i ten najkrajší úmysel. Taký dážď sa lial od rána do polednia, že ťažko bolo aj na ulicu vyjsť. Voda tiekla potokmi. Čo to malo znamenať? Snáď aj nebo nám chcelo ukázať svoju štedrosť pri oslávení jeho pamiatky?

Kaplnka Svätej Trojice, kde je pochovaný prvý kodifikátor spisovnej slovenčiny A. Bernolák.

Slávnosti sa mali zúčastniť všetky školy okresu novozámockého počtom 65 s asi 3 000 žiakmi, ale pre zlé počasie prišli len z Paty a Tornoku a tunajšie novozámocké slovenské i maďarské školy. Slávnosť sa mala započatť o pol desiatej, ale bola už skoro 11. hodina, keď sa sprievod pohol, vlastne kto ako chcel, ku kaplnke na Bernolá-

kovom námestí, kde je on pochovaný. Slávnosť započala národnou hymnou, proslov povedal inšpektor Kurinský. Nasledovalo odhaľovanie pamätnej dosky, ktorá je z čistého mramoru v jednej stene kaplnky zamurovaná.

Toľko historický zápis. Dodajme, že Anton Bernolák pochádzal z oravského prostredia; narodil sa v zemian-

Pamätná tabuľa na kaplnke Svätej Trojice.

skej rodine 3. októbra 1762 v obci Slanica, ktorú v päťdesiatych rokoch minulého storočia zatopili vody Oravskej priehrady. Od detstva prejavoval nevšedné nadanie, ktoré na vedeckú úroveň povýšili pobytu v vtedajších stredných a vysokých školách – bratislavskej Emerciáne, trnavskom Štefaneu a viedenskom Pazmáneu, kde popri teologických vedomostiach získal aj poznatky zo všeobecných dejín, z ekonomiky, filozofie, medicíny, prírodných vied, estetiky, hudby aj politiky. Ovládal niekoľko klasických i moderných jazykov a mal široké znalosti z jazykovedy.

SLANICKÝ POLYHISTOR

Osobnostná genialita s unikátnymi vzdelanostnými predpokladmi a mimoriadna pracovitnosť Antona Bernoláka (veď niekoľkokrát prepísal, pripravil a ponúkal na vydanie svoj „Slovár“) viedli v roku 1787 ku kodifikovaniu prvého národného spisovného jazyka. Bernolák si veľmi dobre uvedomoval, že ak obyvateľstvo žijúce na území Slovenska nebude používať živú reč v písomnom styku a v školstve, nie je možné, aby sa sformovalo na novodobý moderný národ, ktorý bude smerovať k svojej svojbytnosti.

Jeho hlavné dielo – šesťdielny Slovar Slowenski-Češko-Laťinsko-Nemecko-Uherski, vydali napokon tlačou až dvanásť rokov po jeho smrti pričinením Jura Palkoviča v univerzitnej tlačiarňi v Budíne. Bernolákovčinu používali najmä katolícki vzdelanci, ktorí v lude presadzovali ideu svojbytnosti slovenského národa.

V Nových Zámkoch, kde dožil svoj život, má Anton BERNOLÁK dôstojný pamätník na Hlavnom námestí.

V Zákopčí na Kysuciach sa nad šachovnicami zišli celé rodiny Mat nude a bezduchému hliveniu

V posledných dňoch minulého roka sa v Zákopčí uskutočnil prvý ročník šachového Holeštiakovo memoriálu (ŠACHOM), na ktorom sa zúčastnilo tridsaťštyri dvojčlenných družstiev zložených výhradne z rodinných príslušníkov.

V deviatich kolách tohto nevšedného podujatia si sily zmerali viacerí fidemajstri (FM), majstri Slovenska, slovenskí šachoví reprezentanti, ale aj nadšenci i začiatčníci v tejto kráľovskej hre. Nechýbali

ani prekvapujúce riešenia šachových situácií aj výsledky. Dôležitá však bola správna, pohodová, svia-točná atmosféra, aj keď bojovnosť za šachovnicami nikomu nechýbala. Pri šesťdesiatich štyroch políčkach

Súčasťou podujatia boli dve tematické výstavy – Kráľovská hra očami detí a Šach ako inšpirácia v umení. Hodnotný cenový fond, trofeje pre najlepších aj ďalšie vecné ceny pre účastníkov vytvárali slušnú motiváciu. Vďaka patrí všetkým, ktorí sa zaslúžili o tento turnaj a zaslúžili sa o jeho vydarenú atmosféru – rodine Pavla Holeštiaka, Kysuckej šachovej škole, OR SNS Čadca, VZLET-u Čadca. Poďakovanie patrí aj mediálnym partnerom, ktorými boli týždenník Slovenské národné noviny, Kysuce, Kultúra, Extraplus a Svedectvo.

(se)

Ilustračné foto: autor

MATIČNÉ DEPEŠE

Družobné stretnutie na Ukrajine

V decembri minulého roka členovia MO MS Klenová v spolupráci s OMM vo Vranove nad Topľou zorganizovali medzinárodné stretnutie matičiarov vo Veľkom Bereznom na Ukrajine, kde pri tejto príležitosti uskutočnili pietny akt kladenia vencov k pamätnej tabuľi M. R. Štefánika. Počas slávnosti stáli mladí vranovskí matičiari čestnú stráž v uniformách slovenských vojakov.

Po úvodnom privítaní predniesli slovenskí matiční funkcionári Miroslav Gešper a Jana Smoligová príhovory o mimoriadnom význame M. R. Štefánika. Zhromaždenie pozdravila aj Gabriela Kaščáková, členka výboru MS. Za bratov a sestry na Ukrajine dôstojnosť podujatiu pridala účasť predsedu MS v Zakarpatskej Ukrajine Jozefa Hajniša a predsedníčky MO MS vo Veľkom Bereznom Olgy Sabovčíkovej. Ku koloritu podujatia pridali svoj diel spevácky zo skupiny Skrabčanka v Skrabskom, folklórna skupina Liptáci zo Zakarpatskej Ukrajiny, ktorá pod vedením Marije Nikitovej práve koncom roka 2016 završila štvrtstoročie aktívnej činnosti, a tiež inscenované účinkovanie mladých vranovských matičiarov v dobových vojenských uniformách. M. Gešper a G. Kaščáková odovzdali predsedníčke MO vo Veľkom Bereznom O. Sabovčíkovej Pamätný list predsedu MS za aktívnu činnosť pre Slovákov žijúcich v zahraničí. Podujatie ukázalo dôležitosť takýchto medzinárodných stretnutí a spoločných aktivít s krajanmi pri upevňovaní vlastenectva a prehlbovaní ich vzťahu k slovenskej štátnosti a formovaní hrdosti k významným osobnostiam našej histórie.

Štefan HANUŠOVSKÝ

Pod'akovanie Mladej Matici

Osobné pozvanie Mariána Gešpera, podpredsedu Matice a donedávna ešte aj predsedu Mladej Matici, na desiate valné zhromaždenie MM v Prešove v decembri minulého roka ma – prizná sa – potešilo. Moja radosť bola o to väčšia, že mi na tomto rokovaní odovzdali Cenu Mladej Matici za mimoriadne zásluhy na obrode mladomatičného hnutia. Pri preberaní ocenenia som bola nesmierne hrdá, že som stála pri zrode Mladej Matici, pretože aula Prešovskej univerzity, kde sa valné zhromaždenie konalo, bola plná mladých matičiarov z celého Slovenska.

Je to obrovská zásluha Mariána Gešpera a Pavla Maduru, ktorí ako osemmásť- až dvadsaťroční mladíci prišli pred rokmi do Oblastného pracoviska MS vo Vranove nad Topľou s požiadavkou, že chcú byť členmi Matici. Bola to aj pre mňa výzva pomôcť im a podporiť ich neprehliadnuteľné odhodlanie pracovať pre národnú ustanovizeň. Stali sa členmi OR i KR MS Prešovského kraja, ktorú som v tom čase viedla. Postupne s podporou Oblastného pracoviska získavali pre matičné myšlienky ďalších mladých ľudí. Dnes sú pracovníkmi v ústredí Maticy slovenskej v Martine a vďaka ich vedeniu a podpore je činnosť Mladej Matici zreteľná po celom Slovensku.

My čo sme tvorili hodnoty a pracovali pre Maticu pred rokmi, pomaly odchádzame. Chceme vyjadriť vďaka mladým vranovským matičiarom za Mladú Maticu. Som hrdá, že som stála pri jej zrode. Želám novému výboru Mladej Matici, aby pracoval s pokorou a láskou pre naše krásne Slovensko, naše hodnoty a našu bohatú históriu aj v 21. storočí.

Magdaléna PREVENDARČIKOVÁ

Marián TKÁČ
predseda Matice slovenskej

Načo je
nám štát?

Roky so sedmičkou na konci veru neboli pre náš národ nikdy veľmi prajné – 1867, 1907, 1917, 1947 – a aj tento sedmičkový sa začal tak, akoby nič dobré nesľuboval.

Pretože v roku dvadsiateho piateho výročia Deklarácie o zvrchovanosti SR (17. júl 1992), ktorou sa začal proces osamostatňovania sa Slovenska, nedostal štátne vyznamenanie nikto z tých, ktorí sa o to zaslúžili. Tým z druhého brehu „sypalo“.

Na tlačovej besede koalície trojky sa z úst predstaviteľa „staviteľov mostov“ dozvieme, že už sa začalo s prepisovaním (dopisovaním) názvov našich južných železničných staníc a že už aj na súdoch sa bude môcť hovoriť inak ako štátnym jazykom. Ostatní dvaja členovia koalície sa zhodli na tvrdom boji proti extrémizmu...

Načo komu na našom zmiešanom území bude teda slovenčina? Na nič. Aby sme sa mohli s časťou našich obyvateľov dohovoriť, keď napríklad bude horieť v Štúrove (Párkany), v Galante (Gálante), Šamoríne (Somorjá), či prídu imigranti a či sa stane čokoľvek iné, čo by sa dalo nazvať extrémizmom – asi tam patrí aj spev cudzej hymny po skončení bohoslužieb či na futbalovom zápase, či nie? – budeme sa musieť naučiť ich reč my. Ako v časoch po rakúsko-maďarskom vyrovnaní, ktorého smutné sto päťdesiate výročie pripadne na prvé dni februára. Alebo ako v časoch, keď pred sto desiatimi rokmi postriehali päťnástich Slovákov a Slovenky v Čerňovej, lebo... boli spupní a nesúhlasili, aby im kostol nevysvätil ich rodák Andrej Hlinka, bojovník za Boha a národ.

Dozvedeli sme sa totiž aj to, že sa – podobne ako v roku 1907 – za Boha a za národ schovávali výhonky nebezpečného zla. Zrejme sa nám prichodí modliť tak ako vtedy: „Verím v jedného Boha, verím v jednu vlasť, verím v jednu večnú a božskú pravdu a verím v Maďarsko (Uhorsko).“

Napokon, ako bolo na počiatku, nech je aj teraz, až naveky! Načo búrať ošúchané stereotypy, keď nám slovenčina stačila pri domácom kozube a keď sme si na úrovni obcí a osád mohli do sýtosť ujúkať po našom? Nuž, neteší sa niekde v pekle (zastreliť sa totiž 4. mája 1891 na brehu Seiny) Béla Grünwald? Že dobre napísal: Slováci sú celým svojim charakterom a počínaním stelesnením poníženosti. Že človek len vtedy skutočne vidí, akým pánom je Maďar, keď vidí slovenského pána.

vydavatel.sk
SLOVAKIA ONLINE
.tasr.

Autobus dobrej vôle absolvoval dvadsiatu prvú misiu Slovenskom Ragačinka na ceste z Dolniakov na Oravu

Text a foto: Ján BRLOŠ

Prelom rokov sa zvyčajne spája s rôznymi aspektami, či už s potrebou dobehnutia zameškaného, koncoročným zhomom, nakupovaním darčiekov a so súvisiacou prípravou vianočných sviatkov. Akosi v tom chaose zabúdame na tých, ktorí túto atmosféru prežívajú trochu inak. Bez vlastnej rodiny v zariadeniach, ktoré im ju nahrádzajú, alebo so zdravotným postihnutím odkázaní na opateru iných. Takých ústavov je po Slovensku veľa a mnohé z nich dostali v období okolo sviatku svätého Mikuláša nezvyčajnú návštevu.

Už dvadsať jeden rokov brázdí cesty v tomto čase zvláštny dopravný prostriedok, ktorý rozváža to, čo má v názve – priazeň, dobrú vôľu. Autobus s veselou chasou putuje z Hrušova v Hontke k opusteným a chorým ľuďom a rozdáva radosť, pocit spolupatričnosti aj úcty prostredníctvom detskej folklórnej skupiny Ragačinka. Za tie roky to bolo vyše 170 programov v domovoch dôchodcov, detských domovoch, zdravotníckych a charitatívnych zariadeniach po celom Slovensku.

Začiatkom decembra minulého roka po náročnej príprave programu a zabezpečení priebehu podujatia sa autobus z juhu vybral na sever navštíviť ľudí, ktorým osud nadelil menej dôvodov na radosť i menej šťastia – na Oravu. Nebola to prvá návšteva v tomto regióne, pretože sa opakovala po štyroch rokoch, čo bolo poznať na reakciách hostiteľov, z ktorých mnohí vítali deti ako starých známych. Organizátori Matica slovenská, obec a Základná škola s MŠ Hrušov v spolupráci si starostami obcí Dlhá nad

Oravou Ing. Jánom Kamasom, Oravský Podzámok Jozefom Záhorom pripravili podrobnú trasu trojdňového putovania. Prvý decembrový deň vystúpili pre občanov Dlhej nad Oravou. Druhý deň v snehovej metelici pokračovali návštevami a programom v dvoch zariadeniach v Trvdóšine. Zimou známa Oravská Lesná privítala malých hrušovských vinšovníkov poriadnou snehovou nádielkou, ale najmä výbornou atmosférou v tamojšom Domove sociálnych služieb. Deti tu okrem klientov zariadenia pozdravili i zástupcovia VÚC Žilina, ktorí sa na podpore podujatia tiež podieľali. Podobne to bolo i v sociálnom zariadení v Zákamennom. Aj tam jeho väčšina mužských obyvateľov reagovala hneď pri príchode koledníkov veľmi pozitívne a s nadšením. Ocenili program, ale aj koláče z hrušovských kuchýň. Záver dňa patril obyvateľom Oravského Podzámku, kde cestujúci z nezvyčajného autobusu našli po dva dni nocľah. Majestátny hrad na vysokom brale akoby bol symbolickým strážcom

detí, ktoré tu našli oddych unavené po náročnom putovaní a v nedeľné ráno im otvoril prajnú náruč, aby im ukázal svoje bohatstvo a mohutnosť. Po jeho prehliadke autobus s malými folklóristami zamieril do žilinského Centra sociálnych služieb TAU Turie, kde našli svoj domov postihnuté ženy. Krásne prostredie, ale najmä nezvyčajné privítanie zahňalo do úzadia únavu z množstva kilometrov a vystúpení. Hneď na chodbe Hrušovčanov privítala tamojšia umelecká skupina s dojímavým uvítacím programom. V tej chvíli len ťažko bolo poznať mentálne útrapy ľudí, ktorí svoj osud prijímajú s pokorou. Nefalšovaný optimizmus a dobrá nálada, ktorú niektoré tamojšie klientky doslova rozdávali priehŕstím, vládla na každom kroku. Hodiny však neúprosne ukrajovali z vymedzeného času a na Ragačinku ešte čakala už pomaly tradičná posledná zastávka v novobanskom detskom domove. Nasledovalo už akoby rodné zvláštne s terajšou i bývalou riaditeľkou a personálom. Malí heligonkári zozbierali zvyšky síl, speváci zmobilizovali vykričané hlasivky, aby aj posledný víkendový program vyznel tak, ako má. Dlhotrvajúcim potleskom prezrádzal, že sa vydarilo. A keď sa objavili roztomilí akože Mikulášci s košíkmi a darčekom, detské oči sa ešte viac rozšírili. Potom sa úlohy vymenili a svoje umenie predviedli malí „domováci“. Básničky striedali pesničky a nechýbal ani tanec. Zábava pokračovala počas pohodového večera, kde si na konverzáciu našli svoj kút deti i dospelí. Aj keď bolo dobre, predsa len pokračil večerný čas osadenstvo autobusu nútil do rozlúčky a naštartovať na cestu domov.

Matičná exkurzia zemplínskych študentov v Turci a Liptove Vyrastajú z vedomostí a poznania

Text a foto: Anna VOZÁROVÁ

S potešením zaznamenávame stále rastúci počet exkurzií školákov z rôznych miest na Slovensku v centre matičného života v Martine. Prednadvom sa vďaka vedeniu Oblastného pracoviska MS vo Vranove nad Topľou zúčastnili na takomto poznávacom zájazde do Martina a Liptovského Mikuláša školáci z tohto okresného mesta na hornom Zemplíne.

S potešením zaznamenávame stále rastúci počet exkurzií školákov z rôznych miest na Slovensku v centre matičného života v Martine. Prednadvom sa vďaka vedeniu Oblastného pracoviska MS vo Vranove nad Topľou zúčastnili na takomto poznávacom zájazde do Martina a Liptovského Mikuláša školáci z tohto okresného mesta na hornom Zemplíne.

V Martine najprv zamierili na Národný cintorín, kde sú pochované mnohé významné osobnosti našich dejín, ale aj z nedávnych čias. Neskôr sa presunuli do Domu J. C. Hronského. Tu si prezreli stálu expozíciu s mnohými zaujímavosťami o tomto literátovi a matičnom dejateľovi, ktoré by v učebniciach márne hľadali. Akýmsi nepísaným vrcholom exkurzie počas jej prvého dňa však bola návšteva budovy Matice slovenskej, v priestoroch ktorej si vypočuli zaujímavý výklad o jej histórii, ale i prínose pre formovanie slovenského národa a jeho sebauvedomenia, s čím je nerozlučne spojené aj Memorandum národa slovenského,

čo si vranovskí školáci mohli uvedomiť na miestach, kde sa toto dejinné zhromaždenie konalo.

Ďalší deň exkurzie zaviedol malých Zemplínčanov z Turca do Liptova, kde sa v jeho centre tiež odohrali dôležité udalosti našich dejín, pod ktoré sa podpísali mnohé významné osobnosti slovenskej histórie. Spoznali budovu spolku Tatrin i vojnový cintorín a memorriálny Pamätník Háj-Nicová. Na všetkých navštívených miestach sa

žiakom venovali skúsení matiční odborníci, ktorí im zaujímavým a pútavým spôsobom priblížili nielen život významných osobností, ale aj dôležité udalosti dejín Slovenska, o ktorých poznatky žiaci nadobúdajú v školskom prostredí. Vedomosti spojené s bezprostrednou skúsenosťou a poznaním sú tým najlepším stavebným kameňom vzdelania. Matiári chcú na tejto osobnostnej stavbe našej mladej generácie ďalej intenzívne pracovať.

Dievčatá a chlapci z Vranova nad Topľou na schodoch matičnej budovy v Martine.

PRIPOMÍNAME SI

21. januára

– tridesať rokov od smrti ostrihomského arcibiskupa Leopolda kardinála Koloniča (1631 – 1707), ktorému maďarski historici dodnes vyčítajú poslovenčovanie katolíckej cirkvi v „Hornom Uhorsku“ a označujú ho za prvého rozbijača krajiny

– stodvadsať rokov od narodenia Karola Šmidkeho (1897 – 1952), českého komunistu, pôsobiaceho na Slovensku; spoluorganizátor protifašistického hnutia, v septembri 1944 vedúci činiteľ Slovenskej národnej rady, po vojne predseda Zboru povereníkov a po februárovom puči predseda Slovenskej národnej rady; noví páni ho rýchlo odstavili a vymazali z dejín

– deväťdesiatpäť rokov od narodenia najúspešnejšieho slovenského pilota v britskom kráľovskom letectve za druhej svetovej vojny Ota Smika (1922 – 1944), jeho život neopakovateľne zobrazil reportér D. Machala v knihe Zlomený sen

22. januára

– pred sto desiatimi rokmi sa narodila kráľovná slovenského textilného výtvarného umenia Elena Holéczyová (1907 – 1983)

– deväťdesiate piate výročie prvého návrhu na autonómiu Slovenska, ktorý do parlamentu z podnetu Andreja Hlinku priniesla Slovenská ľudová strana v roku 1922

23. januára

– dvesto päťdesiat rokov, čo panovníčka Mária Terézia zaviedla nový systém povinností pre sedliacke usadlosti, tzv. Tereziánsky urbár, podľa ktorého si už zeme páni nemohli pre sedliakov slobodne vymýšľať povinnosti (1767), ale ich určoval zákonný status

24. januára

– stošesťdesiatpäť rokov od smrti básnika, evanjelického kňaza a profesora archeológie na Viedenskej univerzite Jána Kollára (1793 – 1852), autora Slávy dcery, osobnosti slovenskej vzájomnosti aj idolu štúrovcov

– pred deväťdesiatimi piatimi rokmi sa na Dolnej zemi v Starej Pazove narodil literárny historik a známy autor detských kníh Zlatko Klátik (1922 – 1990)

25. januára

– deväťdesiatpäť rokov, čo Národné zhromaždenie prvej republiky schválilo zákon o zmene ústavy, podľa ktorej Slovensko, na základe spomenutého návrhu Slovenskej ľudovej strany, malo získať autonómiu v rámci ČSR (1922) od 1. januára 1925; nestalo sa tak, Slovensko dostalo autonómiu v rámci spoločnej republiky až po dlhom politickom boji a v čase vojnového ohrozenia o trinásť rokov neskôr v roku 1938 tesne pred okupáciou Česka a Moravy a rozpadom republiky

27. januára

– storočnica nádejného maliara Ludovíta Vargu, ktorý krátko po štúdiách nastúpil ako dobrovoľník do Slovenského národného povstania a po zajatí Nemcami umrel v koncentračnom tábore Mauthausen pár hodín pred oslobodením (1917 – 1945)

(jč)